

Búvópata

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2019. június – XVIII. évfolyam 6. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájja:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Királyi
audiencia

2

*Petrozsényi Nagy Pál
tárcanovellája*

Ady társadalomról,
Istenről

5

Botos Katalin dolgozata

Margit

8

Lukács János novellája

Vendégem
Péntek Imre

12

Vakler Lajos interjúja

Amikor az ég felé
nyújtogadják...

15

*Dabi Istvánnal beszélget
Szte B. Levente*

Egy életem át
írt költemény

24

*Németh István Péter
tanulmánya*

Kárpátok alján
az ember

28

Lengyel János jegyzete

Horkay István grafikája

Nemzeti Összetartozás Napja - Június 4

Trianon

A Trianoni Szerződés az I. világháborút formálisan lezáró 1920-as békeegyezmény a szövetséges (antant) hatalmak többsége és a Magyar Királyság között, mely utóbbi az Osztrák-Magyar Monarchia egyik utódállama volt. A szerződés a független magyar állam helyzetét szabályozta, és meghatározta annak határait. A már tengeri határral nem rendelkező állam területét 93,073 négyzetkilométerben, a háború előtti Magyar Királyság 325,411 négyzetkilométernyi területének mindössze 28%-ában állapította meg.

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

Királyi audiencia

Igaz történet

Azt mondják, a történelem megismétli önmagát. Lehet, az mindenesetre biztos, hogy az erdélyi dilemma sokak számára ma sem lezárt kérdés. Néha kimondták, gyakrabban nem, de a szívekben változatlanul ott bujkál: miért nem élhet a gyermek ősei országában?

Kormányunk válasza elég lakonikus: eddig a határ, punktum, faggassuk inkább a történelmet! Hát én kifaggattam, s vele megboldogult apám elsárgult, 1940-ben írt naplóját is, amely immár ugyancsak történelem. Közlök belőle néhány passzust.

AUG. 1. A világ vérpatakban fürdik. Csak nálunk nem hullnak még a bombák. A levegő azért itt is puszkaporos. Ekék helyett tankot, repülőket gyártunk, s a királyról is bizarr hírek keringenek. Egyesek szerint lemondásra készül, mások szerint eladott minket. Nyilván Hitlernek, de akkor Isten irgalmazzon nekünk. Itt, a faluban minden változatlan. Híveim dolgosak, istenfélők. Egyikük sem politizál, ugyanúgy szántanak-vetnek, mint a béke napjaiban. Bár nekik lenne igazuk, s csupán én látok rémeket.

Reményik Sándor versei

Vizek ha találkoznak

Harsogva jó két vadpatak,
Egy harmadik, egy negyedik,
Külön kis völgyből mindenik, –
De egymás felé tartanak.
Alább a sodruk sebesebb,
Alább már malmot hajtának,
Fűrészelt lendítnek rönköt vágni.

Mennek – és nem fognak megállni!

A forráspontjuk messze-messze
Rejlik az Ünökő alatt,
Egyiké itt, a másiké amott.
De álmukban már látják társukat,
Akihez vágy ragadja őket,
S a testvér felé küzdik magukat.
Vadul birkóznak fával, kővel. –

És győznek – egyesült erővel.

AUG. 15. Érthetetlen parancsot kaptam. Nem, nem behívót. Papokat szerencsére ritkán hívnak be katonának. Csupán a király, II. Károly rendelt Bukarestbe. Jó, menjünk, a parancs az parancs. Pusztán azt nem értem, vajon mit akarhat egy ilyen incifinci paptól. Még ha püspök lennék! Bevallom, begyulladtam. Jót jelent vagy rosszat? – tépelődtem magamban még a templomban is.

AUG. 18. Kolozsvár utcáin ijesztő tömeg hullámzott. A zöme magyar, néhányan Károly királyt éltették. Mindenki ordított, sírt vagy ölelkezett, betörték néhány ablakot, azzal tovább vonultak.

– Kérem, megmagyaráznák, mi történt? – kiáltottam ki a bricskából. – Vége a háborúnak?

– Magyarak vagyunk – lelkengett egy mezítlábas suhanc.

– Aha! Ezen kívül?

– Hát nem érti? – képedt el egy atillás öreg. – Észak-Erdélyt Magyarországhoz csatolták.

– Kik? Mikor? – szöktem talpra, aztán legyintettem.

Tavasza óta egyébről sem hallok. Az Anschluss így, az Anschluss úgy, s a határok mégis sértetlenek.

– Hajtson tovább, Mócsi bácsi!

Az állomás környékén verekedőkbe botlunk. Két gibernyúz románt vertek agyba-főbe, ki ökölrel, ki bunkóval, a rendőrök szeme láttára.

– Emberek, atyámfia, álljanak meg, kérem! – ugrottam a verekedők közé. – Biztos úr, hát nem látja? Biztosítsa a rendet, uram!

– Biztosítsa maga – vonogatta vállát a rendőr, s a többiekkel együtt faképnél hagyott.

– Menjen a dolgára! – tolt félre egy díjbirkózó alak. – Vagy maga is oláh?

– Talán... részben. Csakhogy maguk is azok.

– Megbuggyantál? – hördült fel mögöttem valaki.

– Hát... izé... mondjuk, a dédanyjuk, ükapjuk révén, hiszen évszázadok óta élünk együtt. Gondolkozzanak, kérem, egy picit!

– No persze, persze – jött zavarba a férfi. – De a kölcsönkenyeret akkor is visszaadjuk.

– Ámen – kontrázott a tömeg, s újból a fütykösökhöz kapott.

– Menjünk, még mielőtt minket is agyonütnek! – sügta fülembe Mócsi.

Így kerültem a vonatra, s pár órával később Bukarest utcáira. Micsoda egy monstrum város! Ezek a házak, autók, villamosok...! És itt is rohannak, itt is üvöltenek.

– Jos regele! (*Le a királlyal!*) Moarte unguilor! (*Halál a magyarokra!*)

Megkeveredve szédültem egy padra. Ez aztán a fordulat! Legjobb volna innen gyorsan hazamenni – idéztem fel magamban csöndes falum képét. Ez a világ túl komplikált nekem.

Igen ám, de a király...! – öntött el a veríték. – Bármilyen történet, még mindig ő a király, s a parancs szerint nekem találkoznom kell vele.

Kellettlenül néztem szállás után. Szegény ember lévén egy kollégiumba csengettem. Valószínűleg olcsóbb, esetleg fizetnem se kell érte.

– Mit akar? – mordult rám a kapus.

– Szállást. Most jöttem faluról, de ezek a szállodák túl drágák, uram – mondtam románul, de olyan kiejtéssel, hogy a portás rögtön észrevette.

– Maga magyar?

– Nem mindegy, miért?

– Nekem mindegy, de önnek... Ha kedves az élete, ajánlom, keressen másutt szállást magának – utasított el mogorván, aztán miért, miért nem, mégis megkönyörült rajtam.

Bedugott egy alkóvba, és jó éjszakát kívánt. A diákok rám sem hederítettek. Gyászos arccal tettek-vettek, az első emeleten a fiúk, a másodikon a lányok. Fáradt lévén hamar elaludtam. Időnként ugyan hallottam egy-két furcsa hangot, sikolyt, aztán csend, semmit sem hallottam többé. Reggel frissen, kipihenten ébredtem. Kiperdültem az ajtón, és majd hanyatt vágódtam. Az emeleten holtestek heverték. A földszinten szintén. Teremtő Atyám, ezeket vagy megölték, vagy öngyilkosok lettek! Egy papírlapra a következőt írták: Halál a magyarra! Éljen Románia! Egyedül a portás élt még.

– Az istenre kérem, magyarázza meg, mi történt az éjjel?

– Menjen a pokolba, átkozott bozgor!

AUG. 19. Gyászos arccal kaptattam fel a királyi palota széles lépcsőfokain. A folyosókon elegáns hivatalnokok suhan-

tak irodából ki, irodába be. Egy fél óráig bolyongtam, amíg a királyi váróteremre bukkantam, tömve a legfestőbb alakokkal. Akadt köztük néger, török, sőt még kínai is. Idegesen süllyedtem egy öblös bársonyszékbe. Ha eddig nem vártam, most bepótolhatom – mértem föl a terepet, s ismét eltűnődtem, mit akarhat tőlem egy király.

– Jöjjön, őfelsége kéreti! – érintett vállon csakhamar egy tisztviselő.

*Erdély magyar terület,
tehát mégis igaz, húsz év után végre
megint otthon vagyunk.*

Elszorult gyomorral léptem őfelsége elé. A terem II. Károly dolgozószobája volt. Ott állt egy gyönyörű íróasztal mögött, előtte a fia, mindketten mundérban.

– Vége, Mihály fiam, vége – köhögött rekedten, talán észre se vett, bár többször rám pillantott. – Hiába csúsztam-másztam, még néhány nap, és Erdélyt örökre elvesztettük. Bécsben...

A folytatás már nem is érdekelt. Úgy robbantam ki, mint a dumdumgolyó. Bántam is én a királyt, parancsot, úkapát, akinek a révén részben én is román lennék. Erdély magyar terület, tehát mégis igaz, húsz év után végre megint otthon vagyunk. A kijárat előtt egy koldusba botlottam.

– Bocsánat! Nocsak, maga meg miért szipog?

– És maga? Maga miért nevet?

A kérdést feltették. Faggathatjuk a történelmet.

A csonka test

Kezét-lábát a gyilkosok levágták
És otthagyták a vadon közepén,
S szóltak hozzá: nosza, munkára fel!
S szóltak gúnyjal: most járj, ha tudsz, legény!
És továbbálltak a sötét haramják.

És a keze-lába-nincs nyomorék
Ott vergődik a vadon közepén,
És kínjában a csillagokat nézi
Ínsége rettenes éjjelén, –
Míg egyszer csak megindul.

Megindul úgy, hogy nem kell neki láb,
Mint a kőszirt, mit a vihar meglökött,
A meredélyen úgy zuhan alább.
Útját jelzi a sok-sok omló rög,
S közeledtét a rebbent madarak:
Mert mint a végítélet dübörög.

Talán, mire a völgyfenékre ér,
Ezer szilánkra zúzza önmagát,
De azt is, aki szembejő vele,
És azt is, akit az útjában talált,
S akire sziklasúllyal rá fog esni,
Mert elindult a tagjait keresni!

Atlantisz harangoz

Mint Atlantisz, a régelsüllyedt ország,
Halljátok? Erdély harangoz a mélyben.
Elmerült székely faluk hangja szól
Halkan, halkan a tengerfenéken.
Magyar hajósok, hallgatóságok,
Ha jártok ottfenn fürgeteges éjben:
Erdély harangoz, harangoz a mélyben.

Észak-Erdély, 1940

Botos Katalin

A radnai Mária

Családunk Aradon élt. Édesanyám is ott született. Nagyapámék öten voltak testvérek, két lánytestvére vele élt, és nagyapámnak is hét gyereke volt. Mint mondta: az én vagyonom: a családom... Nyakas református volt az öreg. Katolikus lányt vett feleségül, de reverzálist nem adott. Így a fiúk reformátusok, a lányok katolikusok lettek. S nagyanyánk, az akkori szabályoknak megfelelően, nem járulhatott a szentségekhez...

Hét gyereket azonban szegénységben, tisztességben felneveltek, hiszen nagyapának ott kellett hagynia az állását, mert Trianon után nem esküdött fel az új hatalomra... Sőt: egy ideig egy pótgyereket is felvállaltak, akinek az édesanyját a 19-es forradalom miatt letartóztatták, börtönbe került, majd kicserélték a foglyokkal, s a Szovjetunióba hurcolták. Csak évek múlva tudta a Vöröskereszten keresztül az édesanyja kivitetni magához. A gyerek az én anyámmal egy ágyban aludt, lábtól-fejtől, hisz több fekhely nem volt... A zsidó egyházköztség adott valami szerény támogatást az eltartásához. (Édesapja zsidó házitanító volt egy grófi családnál, ott fogant meg a kislány, mint szerelemgyerek; persze a grófi család kitagadta a leányanyát... Így sodródott a forradalomba.)

Mindenesetre más nem akadt az osztályból – együtt jártak iskolába Aradon az édesanyámmal az apácákhoz –, aki felvállalta volna a magára maradt kislányt, csak az én hétgyerekes nagyszüleim...

*Mi édesanyámékkal a Dunántúlra
kerültünk, még az első bécsi döntés után,
mivel édesapám ott kapott állást.*

Telt-múlt az idő, nagyapám meghalt. A családi legenda szerint ágyban, párnák közt, s körülötte volt az egész család. Úgy mesélik, hogy nagyapám szelíden felnézett – az ajtó megcsikordult, és kinyílt –, de a családtagok nem láttak senkit. Nagyapám elmosolyodott: „Hát megjöttél...” – mondta. A jelenlévők szerint az Urat látta ...

Nemsokára lezárult a II. világháború. A hadi cselekmények idején mintegy húsz orosz katona volt beszállásolva az aradi lakásba. Nagyanyám főzött rájuk. Van egy fényképem 1944-ből, a családi archívumból, amelyen 1944 december 30-án látjuk a 17 orosz katonát és tisztet, a kis karácsonyfa körül... Nem történt semmi atrocitás a család hölgytagjaival szemben, nem úgy, mint számos magyarországi településen, így például Csongrádon is... Természetesen a környékbeli vidéki tanyákat megsarcolták, nyilván onnan került hozzánk az általuk hozott főzniló...

Mindenesetre a háború után – Arad maradt. Mint számos történelmi nagyvárosunk a határ mentén, a kisantant orszá-

Trianon emlékmű Kaposváron – Párkányi Raab Péter alkotása – CsB fotó

gaihoz lett csatolva. Szülővárosom, Nagyvárad is, 15 km-nyire a határtól. A szovjet érdekövezetbe kerültünk mindnyájan. A nagy béketábor barátsága azonban nem terjedt annyira, hogy szabadon lehetett volna a román határon át közlekedni. Barátom, Gyöngyössy István mesélte: Kijelölt nagykövet volt a háború után. Petru Grozáék azonban nem fogadták el, mert Nagyváradon született, és így elfogult lehet... A búcsúvacso-ra alkalmával „magyaros” zene szólt. Az új nagykövetjelölt – aki nem is tudott románul – elandalodott: milyen rendesek ezek a Grozáék... De Gyöngyössy István szomorkásan mondta: – Te nem tudod e dal szövegét: „*Vakulj magyar, ne láss tót...*” Ennyit a román kormány akkori „barátságáról”.

Mi édesanyámékkal a Dunántúlra kerültünk, még az első bécsi döntés után, mivel édesapám ott kapott állást. Jómagam itt éltem át a II. világháborút. Ipari város volt, rengeteget bom-

bázták... Így aztán hosszú évekig nem láthatta anyám a testvéreit és az édesanyját. Pedig rendkívüli módon összetartó família voltunk. Sokszor idézte anyám nagyapám mondását: „*Hogyan legyen egy országban összetartás, ha nincsen a családban?!*”

Később, amikor már lehetett utazni, a hatvanas és hetvenes években édesanyám rendszeresen ment is ki, s nyugdíjasként hónapokat töltött a nagyanyai házban, ahol több testvére is élt. De az ötvenes évek legelején még sehogyan sem kaptunk útlevelet. Nagyanyám, aki akkor már özvegy volt, elzarándokolt a radnai Szűzhöz. Meggyónt, megáldozott. Most már, hogy özvegy volt, tehetete... Könyörgött Máriához, hogy hadd lássa meg még egyszer az anyaországba szakadt Etelka lányát, aki ráadásul az ő nevét viselte... És – ilyenek a hétköznapi csodák – másnap megkaptuk otthon az útlevelet...

BOTOS KATALIN

Ady társadalomról, Istenről...

Sok fontos vonást emelhetnénk ki Ady rendkívüli költészetéből. Vitathatatlanul, váteszként érezte meg az idők fordulását, s fejezte ki a nagy bizonytalanságot, ami ránk és a világra várt. A magyar sorstragédia nagy megérzője, a modern élet kihívásainak átélője volt.

Számomra csodálatos érzés, hogy történelmi idők tanúja lehettem. Megtapasztaltam számos eszme tündöklését és bukását. Nagynéném 1900-ban született, hétgyermekes kistisztviselői családban, a Partiumban. Nagyon szerette az irodalmat, gyűjtötte a verseket, s nagy Ady-rajongó volt. Magam a II. világháború kezdetén, a Pece-parti Párizsban, Nagyváradon láttam meg a napvilágot. Ebben a kis esszében csak Ady verseinek két vonulatára irányítanám a figyelmet – meglehetősen önkényesen kiemelve a gazdag életműből: a társadalmi változásokra való érzékenységet, és a valláshoz, hithez való viszonyulását bemutatókra. A két kérdéskört úgy is megfogalmazhatjuk, hogy két nagy eszmeáramlat: a szocializmus és a liberalizmus tükröződik költészetében. Hiszen Nietzsche után megingott az Istenbe vetett hit – „*Isten halott*” –, maga az ember lépett elő saját Istenévé. (Ez a széles tömegekben csak a nagy világégés után tudatosult, de az értelmiség már Ady korában érzékelte.) A társadalom igazságtalanságaira a szocializmus ígért gyógyírt, a liberalizmus viszont csak az egyén boldogulását tartja fontosnak. Az én-központúság a liberalizmus legfontosabb ismérve. A feneketlen önimádat, az Isten nélküli világ azonban nem hozta meg a személyes boldogságot – Adynak sem. Mindvégig küzdött a hitetlenség átkával.

Az ötvenes években Ady istenes verseivel természetesen nemigen foglalkoztak. Jószerint csak a forradalmár arcát mutatták be nekünk. A hivatalos kultúrpolitika inkább a munkásmozgalmi József Attilát „sztárolta”. Magam is tizenéves fővel mentem szavalóversenyre, a *Munkások* című versével.

(Mit értettem belőle... Ma már sokkal többet! Ez mutatja, hogy ő is mekkora költő volt... Ha még ma is van programverseinek mondanivalója.) Persze „hivatalosan” elfeledtek a „proletárköltő” elszólásáról, nem említették az „*új mesét*”, a „*fasiszta kommunizmusét*”... Azért a kommunista programversék dömpingjét már akkoriban is túlzásnak érezték azok az értelmiségiek, akik József Attila nagy filozofikus verseit is ismerték...

Adytól mi azonban a forradalmi versein túl mást is olvastunk. Kiváló tanáraim voltak. És azt is élet-közlelől láttuk, mi lett a nagy szocialista eszméből. Szegény Ady! Úgy vélte, keletről jön megváltás az elnyomottaknak. Dehogyan sejtette, hogy nem lesz igaz a jóslata, mi szerint „*Sose hull le a vörös csillag!*” Nagyon is lehullott 1956-ban, munkások ovációja mellett, mert addigra az elnyomás gyűlölt szimbólumává vált. 1956-ot a Kilián laktanya közelében éltem át, egy katolikus gimnázium diákotthonában... Rengett a fejünk fölött az épület az ágyuk dörgésétől. A vörös csillag katonái ott lőttek halomra a fiatal pesti srácokat. Láttuk sírjaikat a szomszéd parkban, november elsején...

Ady társadalom-bírálat

A mai fiatal olvasó azonban szinte fel se tudja fogni, hogy hogyan lehetett kommunista-szimpatizáns a XX. század elején az értelmiség jelentős része. Nem tudják, vagy ha igen, nem érzik át, mekkora társadalmi igazságtalanságok voltak, amelyek akkor még a legpolgáribb költőket is az „*az Ember vörös csillagának*” csodálatára indították. Tóth Árpád is az „Új Istent”, az istenek közt új és proletár „Vörös Istent” köszönti. Juhász Gyula a *Munka* című versében a munkát az élet anyjának

nevezi, „*kinek nővére Szépség és Szabadság / s kinek világa most hajnalodik.*” Vagy a háborúellenes Babits, aki a proletárdiktatúra alatt kapja meg egyetemi tanári kinevezését (amit elfogad, s ebből később sok kellemetlensége lesz.) Íróink többsége üdvözölte tehát a Tanácsköztársaság kultúrpolitikai törekvéseit, a munkásosztály kulturális felemelését várva tőle. Azok a magyar értelmiségiek, írók, költők, akik a szocializmus eszmevilágát magukénak érezték, idealista módon hittek az Eszmében. Ady a proletárokról már tíz évvel korábban így írt: „*Éhe kenyérnek, éhe a Szónak / éhe a Szépnak hajt titeket...*” „*Csák Máté földjén ti vagytok az Isten: / előre magyar proletárok.*” (Csák Máté földjén)

Ezt a szocialista idealizmust később, fél évszázad múlva, az 1956-os forradalmat követő időkben is megtapasztalhatjuk. A Kanadába emigrált Ady-kortárs Polányi Károlynak és feleségének, a Tanácsköztársaság idején a kulturális életben aktív párttagként részt vevő, Duczynska Ilonának a munkásságában, például. Az ötvenes évek fejleményei őket is megrendítették. Megingott a szocializmusba vetett hitük, de 1956 – érdekes módon – visszaadta azt. Úgy látták, hogy a forradalom egy emberarcú szocializmusra tett kísérlet volt. A szovjet diktatúrával szemben. Megerősödött magyarságtudatuk. Magyar költőket, népi írókat fordítottak angolra, és nagyon büszkéek voltak az 1956-os mártírra, Gimes Miklósról, akinek apja Polányival együtt a Galilei-Kör tagja volt. A Körnek a szellemiségével Ady is sokban egyetértett, Jászi Oszkárral baráti viszonyban volt.

Ady tehát szimpatizált a szocialista eszmével. Megfogalmazta, hogy a legegyszerűbb emberekben is benne van a tisztaság, a szépség, a jó szó, az emberi méltóság iránti vágy. „*Foltatlan ruhát, tisztességet / S emberibb szavakat*” (Álmodik a nyomor). A proletár sorsot megindítóan ecseteli a *Proletár fiú verse* című művében.

Azonban mindezt a szalonok világából kitekintve teszi. Engem a pénz iránti sóvárgása, a verseiben sokszor leszólt zsidó pénzemberek életmódja iránti vágyakozása – beleértve

Ady Endre

Kocsi-út az éjszakában

Milyen csonka ma a Hold,
Az éj milyen sivatag, néma,
Milyen szomorú vagyok én ma,
Milyen csonka ma a Hold.

Minden Egész eltörött,
Minden láng csak részekben lobban,
Minden szerelem darabokban,
Minden Egész eltörött.

Fut velem egy rossz szekér,
Utána mintha jajszó szállna,
Félig mély csönd és félig láрма,
Fut velem egy rossz szekér.

Lédához fűződő kapcsolatát – mindig taszított. (Bár a *Harc a Nagyúrral* kétségtelenül óriási vers.) József Attila azonban a *Mond, mit érlel* című versében hitelesebben, belülről mutatja meg a munkások világát. Hát még a *Külvárosi éj* című versében.

Adyhoz a munkásság sorsánál sokkal közelebb állt a paraszti világ. A mindszei otthon, a gyerekkor emlékei miatt is érzékeny volt Ady a paraszti sorsra. Igaz, látja a magyar Ugar helyzetét. Illyés Gyula beszámolója alapján évtizedekkel később is láthattuk a nagy vidéki elmaradottságot. A magyar nagybirtokrendszer élt a legtávolabbi Európában. A felsőpapságból is csak a nagy szociális érzékenységű Prohászka Ottokár osztotta ki földjét 99 éves haszonbérletre a földből élőknek... Nálunk a századfordulón még úgy látta Ady, hogy alusznak a tanyák. A *Hortobágy poétáját* a dudva, a muhar, a gaz lehúzta, befedte. Gondoljuk csak meg, hogy a századfordulón nálunk az analfabetizmus 40% volt, a svédekénél azonban csak 1% (KSH 2009 Európai lakossági egészségfelmérés). Nem véletlen, hogy akkor a magyar várható élettartam 20 évvel elmaradt a svédekétől! A két mutató között szoros összefüggés van. (Ahogy a gazdasági növekedés és a várható élettartam között is.) Hogyne hatott volna vértlázítóan a nagy társadalmi egyenlőtlenség, elmaradottság a kor értelmiségére!

Legszébb versei közé tartozik a *Grófi szérűn*. Tartalmilag is, formailag is tökéletes.

*S mégis, amikor jön a reggel
S pernyét fújnak a szelek,
A grófi szérűn ott zokog
Egy egész koldus-sereg.*

*Siratják a semmit, a másét,
– A gróf tán épp agarász –
Érzik titkon, hogy az övék
E bús élet s a kalász.*

Látta, hogy az úri világ – mint a Titanic hajó vendégei – könnyelműen élnek, szórják a pénzt. S közben kitántorog Amerikába másfél millió emberünk. (Sőt több is, ugyebár.) Ennek ragyogó megformálása az *Ülj törvényt, Werbőczy*: „*Még magasról nézvést / megvolna az ország...*”

„*Elmegy a kútágas; / Marad csak a kútja, / Meg híres Werbőczy / Úri pereputtya. / Árvult kastély gondját / Kóbor kutya őrzi, / Hivásd a törvénybe, / Ha tudod, Werbőczy.*”

Istenes versek

Költészetében mindvégig küzd a hit hiányával. Istent a „*Van vagy-nincs Úrnak*” nevezi, a „*legjobb Kisértetnek*”, mesének, szent Képzeltnek, „*létlenül is leglevőbbnek*” tartja. „*Próbáltam sokféle mesét, / De, hajh, egyik se volt elég: / Szivemben, idegimben / Kiabáló, nagy láрма / Téged keres, Fölség, / Isten, a tied minden.*”

A kor szellemének hatására nem képes már a hagyományos vallásosság szerint hinni. Ifjúkori emlékei azonban karácsonykor, húsvétkor felötlenek, és megindítóan gyermeki, egyszerű verseket ír: „*Tegnap harangoztak, holnap harangoznak, / Holnapután az angyalok / gyémánt-havat hoznak... De boldogok a pásztorok / S a három királyok.*” (Kis, karácsonyi ének) Mint József Attila a *Betlehemi királyokban*: „*Adjon Isten Jézusunk, Jézusunk! / Három király mi vagyunk...*”

Vallási kötődése kálvinista neveltetéséből ered. Idővel azonban érzékeli a népi vallásosság Mária tisztelésének a szépségét is. (A pócsi Mária) *Havas Krisztus-kereszt az erdőn* című versében azt mondja, nyakas kálvinistaként „*unta a faragott képet, s dalolt, mikor keresztre nézett*”. De eljön az életnek az a pillanata, amikor átérezte az Idő múlását, bölcsőbb lett valamivel, s amit ifjan, az erdőben, a Krisztus-kereszt előtt elmulasztott, megemelte a kalapját mélyen...

...amit ifjan, az erdőben,
a Krisztus-kereszt előtt elmulasztott,
megemelte a kalapját mélyen...

Minden kételkedésével együtt mégiscsak azt írja: „*hiszek hitetlenül Istenben*”. Így fogalmaz: „*Adjuk Neki hittel magunkat, / Ő mégiscsak legjobb Kisértet, / Nincs már semmi himnivaló, / Higyünk hát a van-vagy-nincs Úrnak.*” (Menekülés az Úrhoz)

Keres, kutat. Előbb inkább az Ószövetség képeit idézi – valóban rengeteg bibliai idézettel vannak tele a versei –, majd Jézus alakjának üzenetét próbálja megfejteni. Krisztust a „*nagy Hitetőnek*” nevezi.

„*Költők költője, gyermek halálig,
Ha körülfogtak bitóbánatok,
Drága, isteni Együgyűséged
Csak ennyit szólalt fojtott sírással:
Harmadnap föltámadok.*”

*Néped nem volt s papi-fejedelmek
Mégis aggódtak, hogy majd mit mível
Egy zavaros beszéded visszhangja
Már gyűlő-seregével Igédnek
S nagyra nőtt szíveivel.*”

Óhatatlanul eszembe jut Ezra Pound *A jócimborá balladája* című verse, amelyben ugyanerről a Krisztusról ír, akit „*papok s gazok szégyenkeresztje*” megölt... Azonban Pound ábrázolása sokkal hittel telibb, optimistább, a lépes mézet evő feltámadotról... Az Adyt egyébként oly sokra méltató Pilinszky soráiban is őszinte hitet tapasztalunk meg:

„*Mert megölhették hitvány zsoldosok, / és megszünhetett dobogni szíve – / Harmadnapra legyőzte a halált. / Et resurrexit tertia die.*” (Harmadnapon)

Adyban azonban végül is csak a vágyakozás van meg a feltámadás hite után: „*Nagy Hitető, sokan veled tartunk, / Nagy Elárult, úgy fáj, hogy itt vagyunk, / Úgy vágyjuk jég-ajkunkra az ajkad / S mondani te Együgyűségeddel: / Harmadnap föltámadunk.*” (A nagy Hitető)

Együgyűség? De amikor az Okosság, a Tudás csak pesszimizmust, céltalanságot eredményez? Azt hitték: a tudomány korában már elavult az Istenben való hit. Nem tudták, amit Heisenberg majd megfogalmaz: „*A tudomány poharából az első korty ateistává tesz. A pohár fenekén azonban ott van Isten...*”

Mit segít a tudomány, amikor az ember belenehezül a sárba? Amikor céltalannak tűnik az élet? József Attila is azt kérte Istentől, hogy „*Bukj föl az árból hirtelen, / ne ránts on el a semmi sodra...*” De hát mibe kapaszkodhat az ember? Amikor annyi az élete, mint árnyék, amikor elhanyaglik?

„*Akaratomból is kihullasz / Én akart, vágott Istenem, / Már magamat sem ismerem / S Hozzád beszélni rontás fullaszt. / Megűzeték s nem nyugszom addig, / Míg hitedet meg nem nyerem / Mert kockán van az életem, / Mint árnyék, mikor elhanyaglik. / S hányattatom, miként a sáska, / Mert csak Tenéked van erőd / S mert nem láttam régen előbb: / Nem szabad himni senki másba.*” (Istenhez hanyatló árnyék)

Hihetetlenül hatásosak, formailag is gyöngyszemek azok a versei, amelyekben Istenre találásáról ír. Igaz, valamiféle ótestamentomi harcos Istent képzel magának, aki őt segíti, ellenségeivel való hadakozásaiban.

„*Oszlik lelkennek barna gyásza: / Nagy, fehér fényben jön az Isten, / Hogy ellenségim leigazza. // Szívemben már őt megtaláltam, / Megtaláltam és megőleltem / S egyik leszünk mi a halálban.*” (Ádám, hol vagy?)

Temetői, karjaira boruló nőalak XX. századi kőszobrán olvastam az alábbi Ady versidézetet: „*Mikor elhagytak, / Mikor a lelkem roskadozva vittem, / Csendesen és váratlanul / Átölelt az Isten.*” (Az Úr érkezése)

A síremlék állítóját nyilván mélyen megérintették a költő sorai. (A vers folytatása is nagyon szép. Kamasz koromban kimásoltam a naplómbe: „*De őt, a fényest, nagyszerűt / Mindörökre látom.*”)

Ady folyton a halálról beszélt – „*Én a halál rokona vagyok*”. Nem tudom megszámolni, verseiben hányszor idézi közvetve-közvetlenül a halált. Mégis az Élet kétségbeesett rajongója volt. Akkor is, ha ez az élet keserves: „*Nagy adóval, nagy kamattal, / Uram-Isten, / Akaratlan akarattal, / Add, egy kicsit visszatérjek. / Csak hogy éljek, csak hogy éljek.*” (Isten drága pénze)

Kötekedett Istennel, lázadt ellene, könyörgött neki... Eljutott azonban oda, hogy az Élet nagy ajándékát megköszönje. Úgy érezte, „*nem tartozom senki másnak, csupán néked, mindenért csak néked.*”

„*Napsugarak zúgása, amit hallok,
Számban nevednek jó íze van,
Szent memyörgést néz a két szemem,
Istenem, istenem, istenem,
Könnyebb a lelkem, hogy most látván vallott,
Hogy te voltál élet, bú, csók, öröm
S hogy te leszel a halál, köszönöm.*”

(Köszönöm, köszönöm, köszönöm)

Ady Endre

LUKÁTS JÁNOS

Margit

A hó a romkert sarkaihoz menekül. Szürkés kupacok húzódnak meg itt-ott, hogy hó rejtőzik a mocskos felszín alatt, csak akkor sejti meg a járókelő, ha lába az apró vízerekbe lép. Másnapra aztán a vízér fölszárad vagy elpárolog, a hókupac dolgozhat tovább és tőporöndhet.

Sétálók járkálnak arrafelé, a romtemplom falán gyerekek rohanganak, derékig ha ér a falom. A rom távoli végén két nyelvű tábla tájékoztat a hely történetéről, szűkszavú a tábla, jobb, ha észre sem veszik. A táblát, a szent sírját, hogy ennyi az egész? Vagy kezdett volna magyarázkodni az a tábla, hogy valaha itt élt és halt az a szent, aztán a csontját elmenekítették egy olyan városba, amely ma nem is ez az ország, hanem egy szomszédos? Azért, mert fenyegetett egy harmadik országot, amely ma már nem is szomszédos? De mennyire nem! Kit érdekel mindez, ennek a szentnek meg a nevének sem ismerik az erre járkáló külföldiek. A magyaroknak nem kell idegen nyelvű tábla, a magyar nyelvű táblát pedig vagy kevesellik, vagy sokallják. Jó helyen van az a tábla ott „a telek lábujában”. Ha kidönti a szél, föl ne állítsátok!

Járok erre gyakran, bár ritkábban, mint szeretnék. Mert ide jönni, ahhoz lélek kell, tiszta és nyitott lélek. És az ember lelke nem mindig tiszta és nyitott. A Szigetre kijönni jó, ha hó fehérlik, ha vízerek csurognak, nyáron is, akkor a fák zöld lombbal fölvezélik a hajdan volt templomhajó illúzióját. Hajdan volt? De hiszen én még emlékszem arra a templom-

hajóra! Vagyis a két kőgerendára, amely a falkötegből közép felé hajolt, és szinte érintette egymást. Rom volt már akkor is, persze, de mintha védte-óvta volna a sírt, ott a szentély közepén. Rozsdás, fekete vaskerítés őrizte. Anyámmal el-eljártam ide, négy-öt éves lehettem, kirándulás volt kijönni a Szigetre, élmény, kaland, életre szóló útravaló. Hétköznap dél előtt többnyire egyedül voltunk „a romoknál”, ki járt volna arra. Madarak, egy-egy öreg apáca, aki öntözgette a templom virágait, és diszkrétan rejtegette a saját apácaságát. Anyám mesélt Margitról, úgy mesélt, mint személyes ismerősről, mint eltitkolt rokonról. Mire iskolás lettem, Margitot is a család tagjának tekintettem, olyan személynek éreztem, akiről büszkén szabad – hallgatni, mert neve vagy túlzott emlegetése veszélyes inkább.

De Margit itt volt nekünk, szegény volt, ártatlan és védtelen. Margit a hozzátartozónk – csodálatosnak éreztem ezt a szót, szebbnek, mint a rokon, a család meg a hasonló szavakat. Valahogy okosabb oldalról közelítette meg a valóságot, többet árult el és őrzött meg a titokból. Mondták, fiatalon halt meg, tehát mindig fiatal maradt. Én gyerek voltam, a gyerekek a fiatal is öreg. Margit fiatal volt, reméltem, megélem éveit számát, huszonkilenc évet élt, rettenetes öreg lehetett, hiszen én még csak... hagyjuk.

Aztán az is adott gondolkodni valót, hogy Margit miért itt fekszik, ebben a sírban. Mert ez a Margitsziget, vagyis az ő

Szent Margit Emlékhely a Margitszigeten

szigete. Persze nem úgy az övé, ahogy egy könyv vagy egy iskolatáska, hanem ahogy egy lakás vagy egy kert valakié, ha sokáig él benne, ha ő ülteti a fáit, ha ő szedi a virágait. Margit itt élt, hát persze, hogy övé a Sziget. De hát hogy lehet egy egész sziget egyetlen emberé? A „furcsa évek” voltak ezek, a magántulajdon fogalmát kiszívták tudatunkból. Én mégis tudtam: a Sziget Margité, az övé volt, és máig az övé maradt.

Aztán egy viharos éjszakán a templom egymás felé vágyódó boltíve beomlott, a faragott kőszálak a földre zuhantak, és összetörték. Ott heverték a kövek sokáig, nem tudom, meddig, nem mentem arra évekig. Sőt, elkerültem a Szigetet. Nem Margitot – a beomló templomot, a széttört bordaívet. Hogyan omolhat be egy templom, hogyan repedhet széjjel egy kő? Margit fölött! Valójában az Időre haragudtam meg, életemben először éreztem, hogy létezik Idő, és ez az Idő egykedvű és kegyetlen. Ha az Idő képes arra, hogy leomlassza Margit templomát, hogy összeroncsolja Margit kis sírkerítését, akkor mindenre képes.

Margit élt, ott élt kinn a Szigeten, az ő szigetén. Mintha ott üldögélt volna a templom valamelyik kőpadján, ott locsolta volna a virágot a romkert környékén, esténként pedig visszavonult pihenni oda a... mindegy, mondjuk, hogy a sírjába. Margit fekete és fehér apácaruhát hordott, sokszor látni véltem, amint a fák közé, a falomok közé behúzódott. Otthon volt. Élő volt. Margit volt.

Azért egy kicsit zavarban voltam vele. A hétszáz év zavart, amit a huszonkilenc elé kellett számítani. Mert huszonkilencet élt, de most mégis hétszáz éves, hétszázhuszonkilenc pontosan. Dehogy pontosan, évről-évre változik, öregszik, és mégis huszonkilenc marad. Ez azért nem olyan könnyen fölfogható! De nagy gondot sem jelentett, a szentek ilyenek: két életük van, az élő életük, meg a másik. Ennek nem adtam nevet. De egy volt a kettő.

Igaz is, hogy kell megszólítani egy szentet, az emberek tegezik, csak úgy, de hát ezt nyilvánosan teszik, amikor imádkoznak, vagy csoportosan könyörögnek hozzá. Én azért ezt bizalmaskodásnak éreztem, hogy jönnek ezek a maiak ahhoz, hogy csak úgy tegezzenek, és kérésekkel zaklassanak egy hétszáz éves szentet. Nekem persze szabad őt tegeznem, mert nekem hozzátartozóm, családban másképp mennek a dolgok. Meg én nem is csak a templomban szoktam vele beszélgetni. Én eljövök ide hozzá, és itt megbeszéljük a dolgokat. Sose mondtam senkinek, hogy mi hozzátartozók vagyunk, csak neki. Neki igen. De a lelkem furdalt egy kicsit ezért az egész dologért, felajánlottam hát, hogy ezután Szent Margitnak fogom szólítani. Nem volt ez nagy dolog, mert azért tegeztem is, szerettem is – de valahogy a tisztességet is megadtam neki. Szent Margit, már szinte Szentmargit, és megnyugodtam. Így szólítottam, így szólítom ma is...

Csodáltam a csodáit. Nem voltak ezek nagy csodák, az én gyermekszememben nem. Hogy leöntötték mosogatólével, és ő mosolyogva tűrte, hát nagy dolog ez? Hogy durva szőrscuhában járt, hogy ápolta azokat a nyomorult betegeket, köztük leprásokat, hát olyan nagy dolog ez? Nem akarta, hogy királynynak tartsák, inkább volt szolgáló, olyan nagy dolog ez? És mindez neki kellett vajon, vagy a kolostor többi apácájának, akik nem voltak hercegnők? De hiszen Margitról mindenki tudta, hogy ki ő, akár szőrscuhába bújt, akár frissen mosott fekete-fehér egyen-apácaruhát öltött, a hercegnő hercegnő marad, se több, se kevesebb nem lesz a viselettől.

Valami praktikus napi okoskodás formálta bennem ezeket a mondatokat. Még haragudtam is – na, nem Margitra, hanem a szituációra. Ő, ha akart, lehetett szolgáló, mert ő alapvetően királynő volt, de egy közrendű apáca soha nem lehetett királynő, akárhogy is igyekezett, mert ő alapvetően szolgáló volt. És haragudott Margitra, aki képes volt a szolgálók legszolgálóbbika lenni, míg a másik sohasem léphetett át a királynők közé. Ezért hozzávágtam a felmosóröngyöt, és leöntötte moslékkal. Margit mosolygott, és boldog volt. Én is mosolyognék, de én inkább zavaromban. Mert nagy, csúf indulat az, ha valakit leöntünk moslékkal, és hozzávágtuk a felmosóröngyöt. Aki másból ilyen haragot képes kiváltani, az nagyhatalmú ember. Már persze lelki hatalomra gondolok. Hát csináld, ha annyira tetszik neked! – és repül a rongy, ömlik a lucsok. Nevetett Margit, és én is nevetnék. De ő ettől boldog volt, én nem volnék boldog. Igaz, szent sem vagyok. Inkább valami félszeg mosoly ülne ki a szájam szélére, vagy a kárörvendés, hogy ilyen haragra gerjesztettem azt a másikat. De lehet, hogy ez sem igaz. Nem vagyok szent, de azért föltétlenül gonosz sem vagyok. Margit, hogy van ez?

*Margit, segíts! Rajtam és rajtunk.
Mindenkin külön és mindnyájunkon
együtt, akik időnként rád gondolunk...*

Egyhelyben állok. Ténferegnek és vihognak körülöttem, ezek az idegen idegenek és idegen magyarok bizonyosan úgy néznek rám, mint valami furcsa bogárra. Körülállnak, és az arcomba bámulnak, a hátam mögött meg összepusmogznak. Szégyellem? Nem! Zavar? Igen! Ha akarok, térden állok, de a két lábam akkor is egyenes, az ember lélekben hajt térdet. De én most lélekben sem térdelek le, inkább odaülök melléd, arra a kőpadra. Vagy ülj te a kőpadra, én meg a lábaidhoz telepszem.

Szentmargit, én azt se tudom, húgomnak-e, anyámnak-e vagy édes nénémnek kell-e szólítanom téged? És azt se tudom, mit tudsz te ebből a hétszáz évből, amely elfolyt azóta, hogy azt a röpke huszonkilencet itt töltötted. De lehet, hogy tudod, mi történt, mert ti, halottak, mindent tudtok, ti szentek pedig mindent jobban tudtok, a halottaknál is jobban. Mert ti nem csöndes és közönyös halottak vagytok, hanem másfélék. Velünk érző halottak, a mi élő halottjaink, a hozzátartozóink!

Margit, segíts! Rajtam és rajtunk. Mindenkin külön és mindnyájunkon együtt, akik időnként rád gondolunk, és szólunk, vagy már nem is szólunk hozzád. Mert már annyiszor lebeszéltek arról, hogy hozzád forduljunk, már annyiszor arcul öntöttek minket is moslékos vödörrel, és szájunkba vágta a felmosóröngyöt, hogy lassan már lélekben sem képes a száját fölnyitni az ember. Túllép itt rajtad mindenki, földrajzi név lettél, valami makacs rom, amelynek nem nagyon kellene makacskodnia, mert könnyen elgyalulják a buldózerek, és játékkaszinót raknak a helyébe. Ott az az idélen tábla... Ha a történész kikurkássza, hogy a sírod Pozsonyban maradt, téged innen kiebrudalnak, ha a történész kikurkássza, hogy elvitték és kicserélték a csontjaidat, téged innen kiebrudalnak, ha a történész kikurkássza, hogy zarándokok hurcolták magukkal csontjaidat, téged innen kiebrudalnak. A történész pedig azt kurkász ki, amit az érdeke kíván, és amire szerző-

dést kap. Még csak nem is utasítást. És hétszáz év alatt mennyi történész volt, aki át akarta szabni a történetet, aki egy marokban tartotta az oldást és kötést, a kikurkászást és a kiebrudalást. Ők nem bízták a csodát a véletlenre. Bocsásd meg nekik. A te sírod hétszáz éves, Margit, hol Pozsonyban volt ez a sír, egy kolostor pincéjében, hol visszahurcolódott egy zörgő szekéren, hol szétszórták és eladták néhány csontot, hogy árán a többi visszahozhassák ide. Mert itt a helye. Azért még te vagy? A csontjaidnak csak a fele maradt meg, vagy itt van az is, vagy szerte a világban, ki tudja mára pontosan?

És az a hétszáz év! Nem fáradtál bele abba a sok... nem, Margit, te biztosan nem fáradsz bele. Pedig mennyi a hiábavaló kérés, a jó szándék is időnként milyen ostoba! Az akarat, még a „szent akarat” is, hogy lehull időnként a semmi, a hitványság előtt. Van, igaz, akit megsegítesz azzal a tiszta lánggal, amelyet átültetsz a magad mécseséből a hozzád fohászok mécsesébe, aztán... aztán jön a moslék és a felmosóröngy, és kihuny a láng, kilobban a kanóc. A szent láng nincs tovább! Margit, anyám, nővérem, drága néném, ugye, van tovább? Most legyen tovább, most kell, hogy legyen. Most léha nyugalom ideje van, amelyben a szentségnélküliek könnyűszerrel kiszorítják a szenteket, ha az a hitvány tábla is kidől, se

Kerék Imre versei

Lakodalmasok

Zsírral kentünk kerékagyat,
pántlikáztuk a küllőket,
megyünk hetykén leányt kérni,
zúgnak a táj jegenyéi,
legényke szíjostort pörget,
kolomp kondul, csengők csengnek,
szép-szavú madarak zsongnak,
tündököl szivárvány-tolluk.

■ ■ ■

Jön már fátylasan a mátká,
egyik kezét apja fogja,
másik kezét anyja fogja,
szívük mintha tulipánfa:
libeg-lobog lila lángja!
Mi e mátkát habzó tejjel
megitatjuk, óvjuk széltől,
hegyes – éles agyaraktól.

■ ■ ■

Hegedősök zengő húrját
cifrázzuk régi regékkel;
esküvőre elkísérjük
örömapával a karján,
mögöttük a vőlegénnyel,
esküvőről elkísérjük
virágosan, bort kínálva:
kerekedjen hegyen-völgyön
muzsikaszó, dínomdánom!

magyar, se idegen meg nem tudja, hogy te itt voltál. Ha csontjaidat majd Aachentől Velencéig mutogatják a világ városai-ban, hogyan pereljük vissza hitedet, híredet? A léha nyugalom idejét már nagy buzgósággal erőltetik ránk, miközben lánc-talpakon szereznek érvényt a békének, és a gyilkosok bankbetéteken vásárolják meg bűneikre a föloldozást. Bocsásd meg nekem ezeket az újmódi formulákat, hétszáz év alatt hol így, hol úgy nevezték őket. De ha veszély volt, mindig támadt egy kolostorni apáca, egy vándordiák vagy egy éhenhalásra kész történész, aki lábába mentett téged, és a köpenye alá, a szekérülés alá, az oltár alá rejtett. Ma vannak-e ők, kérdezed, jaj, nem tudom, Margit!

Te halott vagy hétszáz éve, te túlélheted, de mi, élők, mi belehalunk. Rosszabb, életünkben vettünk ki a te hitedből, amely a mi hitünk is, a városból, amely a városunk, az országból, amely az országunk volt. Azok a lánc-talpak, amelyek más népet homoktengerbe taposnak, a mi védelmünkre fölindulnak – mi pedig táncolunk nekik, és hallgatunk...

Hát, ezért jöttem ide hozzád. Ezért nemigen akarok én most letérdelni, leülni, de még megállni se nagyon a sírodnál, jobb, ha inkább lassan körbejárok, mintha csak úgy erre vetődtem volna, minden cél nélkül. Mint a megbízható idegenek és mint a megbízható magyarok. Akiknek te holnaptól Maggy vagy, de inkább az se.

Igen, ne lássanak meg, ne lássanak itt. Persze, jövök még, hogyne jönnék, bár mi mindenhol kettesben vagyunk. Pozsonyban, Velencében, Manhattanben.

Elégia

Parafrázis Jean-Luc Moreau versére

Rejtelmes Rinyapart, színjátzó türkiz égbolt,
zöldkorom hívogat, ami tündéri szép volt,
hol első versemet körmöltem egykoron,
felvillanó halad fürdött szittyósodon.
Némelyik büszke lány azt hitte, hogy nekem
csak álom, hogy a tehéncsordát legeltetem.
Az első szerelem szívembe itt nyilallott,
lázam csillapította híves, füvellő partod.
Ilonka és Boglárka! Tinektek varázsoltam
folytatásos meséket a madaras falombban,
de képzelgős meséim szertefoszlottak sorra:
Boglárka gépipró lett és óvónő Ilonka. –
Látni akarok újra régi bokrokat, fákat,
réteket, kaszálókat, amik jöttömre várnak.
Ó, Rinyapart, te kedves patakom, megörülsz még
láttomra és nem kérde: ki lehet ez a vendég. –
Kicsiny papírhajóm, jaj, merre sodorták vad szelek? –
ringatják hátukon a roppant tengerek.

Németh István Péter

A Nélküled-utakból

I.

A keszthelyi ligettől alkonyat
kanyargott feléd velem vonat
minap, s ma este sem hallok mást,
mint azt az együgyű kattogást,
ahogy a kilátó alatt partra vont stégek
és túlonnan kékellő fonyódi kúpok felett
akárha messzi fárosz-ritmusra képed
föl-fölvillan még nekem, majd lassan ellebeg.
Szinte sóhajtott minden barlang-üreg.
Láttam a győroki mólót nélküled.
A le nem aratott nád zizegve
metronom-monoton hullámolt egyre,
s belependült a böjti szelekbe
a lesencei bádog-feszület.

II.

Hányszor, de hányszor körbeutaztalak,
Te, Balaton, volt hogy egyetlen ölelésért.
És íme, most az is elmarad
már, ahhoz így este kétség se fér...
Olvad medredbe március hója
szakadatlan és az eső, az eső is álnok.
A megnőtt vizü parti tocsogókba
leszállt gémekek itt állingálnak.
Elnyíló hóvirág-szőnyeg
a fonyódi várhegyen –
a Badacsony, bár súlyos bazaltkőzet,
libeg és kékell mint háttere.
Hívős lösz-odúkba pillant utolszor a Nap,
hogy megjelenne az első gyurgyalag!

III.

Ülj ide mellém, ha gondolatban is, szólok
hozzád, nézd, az autóbusz ablaka mellett
hagytam helyet, s így legalább egy bókot
rögvest mondhatnék Neked, míg fínoman melled
rázkódna a jármű ütemére, ám arra figyelnék
inkább, mint úszik hófehér hajó vagy vitorla
a homlokod köré görbülő kék horizontra,
lássam a vaksi télben majd hajpántodként.
Ülj mellém, ide! Szólitlak. Nem vagy itt.
Látom végig a part szép hajlatait
és nem is egy hajdani templomot
Egregytől Szigligetig szédülve; hogy lehet
négyzet alapjuk, ám a fényben egy piruett,
s máris nyolcszögű toronysisakjuk ragyog.

IV.

Nélküled az a kút vagyok, amely váltig
savas esőket s hamu-lúgot gurgulázik.
Az őszi diófa is, mely koromszín sárban
egyre madár nélkül áll holtápadtra váltan.
Nélküled csak egy kismacska vagyok,
ki leszédült levelet hajt mint gombolyagot.
Kinek feledett szőlő-bilingnél egyebe sincs:
vagyok felhők mögé most kúszó hegygerinc.
Nélküled sorsfonalam is akárha őszi
ökörnyál fog e hűlő légben tekerőzni.
Honnan tudnám, mi lennék? Már Nélküled.
Szívem döbben: ős-száj és üres testüreg.
Vagy csupán mécs. Reszkető lángú. Mint
kit egy gyermek is könnyveden elfuvint.

A szerző felvétele

VAKLER LAJOS

Vendégem Péntek Imre

Az alábbi interjút Vakler Lajos, a Fehérvár TV szerkesztő-műsorvezetője készítette Székesfehérváron a József Attila-díjas költővel abból az alkalomból, hogy a költő életművéről megjelent Bakonyi István kismonográfiája *Péntek Imre költői útja* címmel 2018-ban a Coldwell Kiadó gondozásában. (A szerk.)

Vendégem Péntek Imre, József Attila-díjas költő, ahogy Zsille Gábor mondaná, a „szavak vándorköszörűse”. A 75. születésnapodon köszöntött imigyen. A mai beszélgetés feladata, hogy nagy vonalakban megismerjük nagy ívű munkásságodat. Fontos számunkra, hogy tudjuk, egy zalai kis srác miként szerez magának kötődést a leírt szó tiszteléhez.

– A szüleim fizikai munkások voltak, apám fatelepi munkás volt, anyám a mezőgazdaságban dolgozott, és hosszú ideig nem értettem, honnét szorult belém az intellektuális habitus. Kiderült, hogy a nagyapám városi hivatalnok volt Zalaegerszegen, és gyakorlatilag tőle örököltem ezt a fajta kötődést. A titok nyitja tehát ebben rejlik.

– *Nem az arany, s nem a nyitja, rabja teszi a kalitkát, ez a titka, Utassytól tudjuk. Aztán a magkezdeményből gyümölcsfa született, és soha nem a szél vitt oda, ahova kerültél. Számomra úgy tűnik, hogy tudatos a pályáived.*

– Így is lehet mondani, de inkább a menekülések és a korrigálások története. Kezdődött azzal, hogy 1968-ban Lentiben feljelentettek, s ezért úgy gondoltam, onnan el kell jönnöm, mert ahol ilyen történik az emberrel, ott nem lehet az ott-honom. Pestre mentem, ahol majdnem sikerült egzisztenciát teremtenem, amikor is szintén BM-es „utánnyúlással” kirúgtak az állásomból. Olyan típus voltam, amit talán jellemez ez a két sor: „Mindig fortyogott bennem elég düh, feldönteni a vitathatatlan vályúkat.” Ez a a habitus ezekre a reakciókra kényszerített, és változtattam. Ha nagyon nem tetszett valami, akkor távoztam.

– *Tehát így alakult ki a Miskolc, Veszprém, Keszthely, Szombathely, Székesfehérvár, Zalaegerszeg útvonal?*

– Miskolc kivétel volt, mert középiskolában dolgoztam, és akkor Serfőző Simon, aki ma már Kossuth-díjas költő, aki Fehérváron sem ismeretlen, hívott az irodalmi laphoz. Ez óriási meglepetést keltett bennem, mert egyrészt még nem dolgoztam újságnál. Voltak kétségeim, de odamentem, és elég jól megálltam a helyemet. Ugyanakkor vágytam vissza a Dunántúlra, és sokáig vacilláltam, hogy maradjak vagy sem. Végül eljöttem, és Veszprémbe kerültem.

– *Népművelőként, és azért tudjuk, hogy az ELTE-n végzett bölcsészek zöme világmegváltónak született, ahogy te magad is...*

– Nem titok, ebben óriási meglepetés ért bennünket, akik 66-ban végeztünk. Azt gondoltuk, hogy jobb álláslehetőségeket kínálnak, mint ahogy ez a valóságban történt. Ennek

köszönhető, hogy egy csomó ember nem a szakmájában helyezkedett el, mint később kiderült. Taníthattam volna, de őszintén szólva nem szerettem tanítani. Irodalomtanárként nem kedvezett nekem az a kánon, amit az adott kor megkövetelt. Nem voltam jó tanár, így a gyerekekhez való viszonyom sem volt ideális. Szerettem volna elkerülni az iskolából, és az újságírás jó lehetőség volt erre. Sokáig nem találtam a helyemet, és így kerültem a veszprémi Dimitrov Művelődési Házba, és onnét már csak egy lépés volt a helyi sajtó, a *Veszprémi Napló* munkatársa lettem. Nagyon jól éreztem magam, kiváló munkatársaim voltak, elindultam ezen a nem könnyű, de nem kötött pályán.

*Irodalomtanárként nem kedvezett
nekem az a kánon,
amit az adott kor megkövetelt.*

– *Ugyanakkor már ott volt az Elérhetetlen föld című antológia és az Éjféli pályaudvar című első önálló köteted. Ezek áttörést jelentettek?*

– Az *Elérhetetlen föld* kétségtelenül szakmai áttörést jelentett, ugyanakkor egzisztenciálisan nem hatott annyira rám, inkább az irodalmi publikációmot segítette. Számon tartottak, jó kritikákat kaptam, de a honoráriumban ez nem számított, nem volt akkora súlya.

– *Szombathely volt a következő állomás. Az emigrációs irodalom egy kivételes szakasza az életednek, az alkotói pályádnak.*

– Az *Életünk* Pete György hódítása volt, aki a minisztériumtól megkapta ezt a lapot. Az ő életéről ellentmondások a vélemények, én közelről úgy láttam, ő egy tehetséges szerkesztő volt, én magam úgy szoktam mondani, hogy ő volt az a hűséges pártonkívüli, aki naprakész volt a politikai irányvonalak tekintetében. Egy értekezleten felvettem, hogy fogalmazzunk kicsit élesebben, ő erre azt válaszolta, hogy ez csak akkor lenne lehetséges, ha kisebb lenne a példányszámunk. Mondtam, hogy akkor csökkentjük, ami aztán később visszaköszönt, egy III/III-as jelentésben.

– *Kész csoda, hogy még soha nem gyulladt ki a glóriád. Folytassuk a rendszerváltás időszakával. Egy idézet tőled: „Sóvárgok a klasszicista szépségideál és a tradicionális értékek iránt. Nekünk, irodalmároknak kötelességünk olyan eszményeket és életsorsokat felmutatni, amelyek megmentik hazánkat a tömegkultúra poszványától és a gyökértelen liberalizmus által gerjesztett rombolástól.”*

– Az ember próbálja elméletileg is konstruálni a sorsát, ez is részese volt annak, amit szerettem volna csinálni, de amikor ilyen nagy szavakkal és fennköltlen fogalmazok, akkor nem mindig veszem magam komolyan...

– Az Életünk, a Pannon Tükör, a Napló mind te vagy, mint ahogy az Árgus is, amely a rendszerváltás irodalmi folyóirata. Én azt hiszem, ez példa, ami történt, és ami történhetett volna a rendszerváltás idején.

– Ennek is megvolt a szakmai előzménye, ezt én úgy hívom, hogy Baranyi Pál. Rendkívül jó szerkesztőnek tartottam, kiváló, felkészült embernek, aki nagyon jól ismerte a kortárs irodalmat. Többek között a „kilencek” miatt kerültem a baráti figyelmébe, ő volt az, aki többször is felhívta a figyelmemet a *Fejér Megyei Szemlére*, amiből lehetne egy lapot csinálni, és 1990-ben a rendszerváltás időszakában egyszer csak szólt, hogy eljött az idő. Így csináltuk meg a kéthavi irodalmi folyóiratot, meglepett a felkérés, de a feladat adott volt, egy soha vissza nem térő lehetőség. Arra emlékszem még, hogy kirohantam Bakonyi Pista barátomhoz, hogy gyerünk, itt a lehetőség, osszuk meg a munkát, és csináljuk meg a lapot.

– Ugyanakkor a költői pályád alakulása is érdekes volt, hiszen megidézted Alföldy Jenőt, aki azt mondta: Ez van.

– Ezt mondom én is. Egy bizonyos ponton túl az ember rádöbben arra, hogy itt nagy változásokat nem tudunk galvanizálni, inkább próbáljuk szolgálni azokat az erőket, akiknek elő tudjuk készíteni a talajt. A verseink nyomán talán kicsit jobban fény derült a magyar valóságra.

– Ugyanakkor érdekesebb lettél te is, hiszen Körmendy Zsuzsa írta a *Lemondóka* című kötetéről, hogy: *irónia, szarkazmus, versek, prózaversek, antireklám, ellenhírverés, sablonok helyett deformált magatartásról szól. Miről mondjunk le, kérdezi Péntek Imre. A lemondás folyamatosan foglalkoztatott?*

– Feltétlenül, hiszen be kellett látnom, hogy bizonyos körülmények miatt saját hittételeimről is le kellett mondanom, az egyik kötetemnek nem véletlenül adtam azt a címet, hogy *Kényszer and képzetek*. A lemondás egy következménye volt a kényszereknek, amelyek között éltünk.

– Áldott emlékü Román Károly tanár úrtól egy idézet: *Bohóc gesztusokban, fájdalmas líraiság. Ennél a jelzős szerkezetnél szebbet és találhatóbbat nehezen tudok elképzelni.*

– Igazából én sem. Igazából én így védekeztem, ilyen gesztusokkal úgymond a világ galádsága ellen. Karcsi (Román Károly) nagyon jól értette azt, amit írtam, és végtelen szomo-

rúsággal töltött el a távozása. Egyik legjobb értőmet vesztettem el.

– Az is csoda, hogy a költői pályád, bármilyen síkon nézzük, rendben volt. Ezt azért mondom, mert bár nem éltél Székesfehérváron, azért mindig hallottunk rólad, és nemcsak a bennfentesek, a Vörösmarty Társaság tagjai, hanem az irodalomkedvelő fehérváriak is.

– Ez egy érdekes dolog, most szembesültem a múltammal. Bakonyi Pista szépen megírta a nemrégiben megjelent monográfiában. Úgy érzem, a szakmai minőség jegyében dolgoztam, és ezt a minőséget elfogadták, és a kritikusok is próbáltak ezzel dolgozni. Ez nekem a legnagyobb szakmai elismerés. Nyilván voltak melléfogásaim, hullámvölgyeim, talán kevesebbet írtam, mint lehetett volna. Tény, hogy a szerkesztés nagyon sok időt elvett, de ebbe azért vettem bele magam, mert rádöbbsentem, hogy a pályatársaim egy részében van bizonyos „élhetetlenség”, és valakinek kell vinni az ügyeket.

– Kérdezem, hogy 1969 óta mi változott, merthogy fiatal költő korodban megjelent egy négysorosod, amit bár kérted, hogy ne tegyem, most mégis elmondok: „Nem fogtak perbe, nem ítélték el, / élünk se jól, se rosszul, / verset írunk, se jól, se rosszul, / ha ez valakit érdekel.” Fél évszázad telt el azóta, és ennyi idő alatt bebizonyosodott, hogy érdekel bennünket.

– Ezt örömmel veszem, és nyilván jól esnek a szakmai, olvasói elismerések. Talán önvédelemként mondom, de a költői szerep és felfogás annyira megváltozott, hogy ennek a változásnak én is alávettem magam. Írástudó embernek vallom magam, akinek a lírai tevékenysége is szakmai produktum, nem valamiféle „gőzös” elhivatottság. Írtam verseket, és szerintem tudok is, és ezt az általam kreált lírai valóságot sikerült megtartani. Gyakran kísérletezem, és ma már ott tartok, hogy a versnek meg kell születnie bizonyos automatizmusokból is. A tudat mélyéről előhalászott asszociációkból és az objektivista szövegekből is lehet dolgozni.

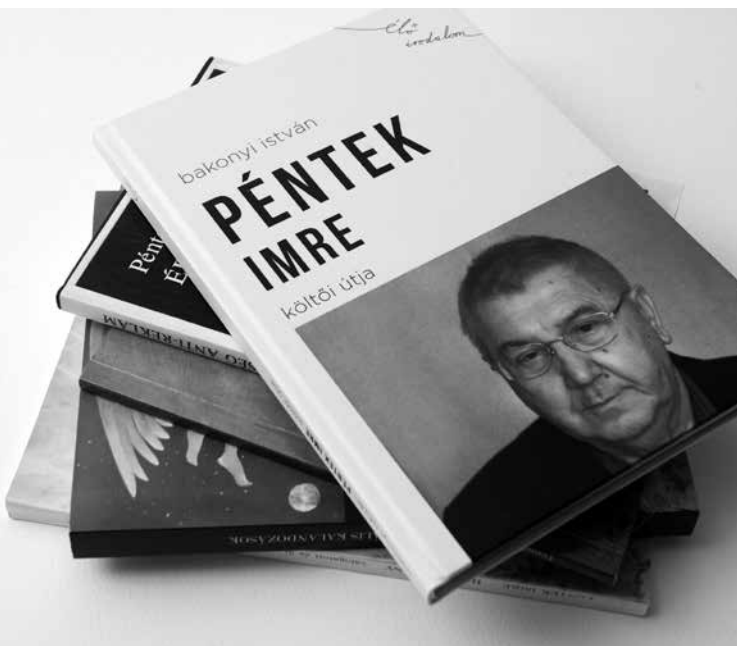
– Ugyanakkor a vizuális kalandozásokban – lásd a születésnapos könyved – egészen mást képviselsz.

– Ezt nem kell eltúlozni. Van egyfajta költői irányzat, amely a szavak vizuális, több vagy kevesebb jelentésformáit használja fel. Ez a lírai kifejezőmódbba belefér. Annak idején, amikor a *Magyar Műhely* költőivel megismerkedtem, nem feltétlenül a tipográfiai újszerűségük hatott meg, hanem az is, hogy láttam, mennyi ravasz, rejtett gondolatot tudtak a vizuális szójátékokba elrejteni. Jellemző, hogy a hatalom sem tudott velük mit kezdeni. Az egyetlen külföldi magyar folyóirat volt, amit kitétek a könyvtárak olvasótermeibe, s csak akkor vetették be, ha felfedeztek benne valamilyen „problemátikus” szöveget.

– Időközben már szóba került, most viszont beszélünk is róla: Péntek Imre költői útja címmel jelent meg Bakonyi István monográfiája. Hogy tetszik?

– Nem ért meglepetésként, nekem tetszik. Miután nemcsak alkotó vagyok, hanem kritikákat is írok, kíváncsi voltam, hogy Pista bizonyos helyzeteket és az általa felvetett megoldásokat hogyan oldja meg. Sokat foglalkozott azzal, hogy a klasszicizálódás és a költői formák viszonya, aránya és viszonya miként alakult, és remekül megoldotta. Foglalkozott az irónia, a groteszk és az érzelmesség viszonyával, és azzal a korszakkal is, amit a munkáslét megjelenítésének szenteltem, és a korabeli szocializmus arcába szerettem volna verni.

– Köszönöm, hogy otthonról hazajöttél, immár elmondhatod Fehérváron is: „nem nyomorgunk sem Párizsban, sem Bécsben...”

Ádám Tamás
Allásinterjú

A nádasban csörtető sakálok sietnek úgy, mint mi az állásinterjúra, ahol alkalmazkodunk a helyzethez, arcunk sem rándul, amikor komor arcú legények ceruzát hegyeznek. Az ingnyakat szorosra húzzák kitarító szitakötők. Megválaszoljuk a fel sem tett kérdéseket. Az élénk toll feketekává idővel fehérre vált, a titkárnő kurta szoknyáját egy szökött sündisznó hasítja. Elnyerjük az állást, tejesemberek leszünk. Pózaikat az utcán eldobjuk, majd a következő interjúhoz felvesszük.

Simek Valéria versei
Távolsággal

Mínta minden rendben lenne, kicserélt az álom. Nevetésed üveggyöngyként szóródik szét az üres kávéscsészék és összegyűrt szalvéták között. Barna fűrtjeid arcod körül táncolnak. Visszanézni? Előre nézni? Ami volt, és az ami jön, azt elfogadni, mint egy kosár gyümölcsöt? A távolsággal járó szabadságban olyan létbe kapaszkodsz, amelyet talán sosem fogsz teljes mértékben megérteni. Arcod a nap felé fordítod, mely meglágyít és enyhet ad.

Virágfűrtjei

Sebesült szárnyával verdes ablakod, óvatosan kopog rajta az eső. Langyos gyeplőkkel a tél a tavasz felé vágat. Gyermeke-árnyék közelít, hozza lelkének habzó virágfűrtjeit. Hallod végtelen, boldog énekét. Ruhája délben lágynak szítál. Magadhoz öleled, hozza, viszi a jövődöt. Fények suhannak a szöttes égen, visznek egy távoli madarat.

Czipott György
Központozás

Bokrok éjmart tövén zörgő tavalyi fohászok és ledéren szellőzködő újangyalok strandmeleg vajsárga fényben szél felesel sovány hószagot betűzhetlen mondatokhoz zárópontot tűzfalon izegnek pokolkormos legyek.

Eljött hát vedlőköpeny évadja zsolozsmás vesszőfutásnak meg beárazott árulásnak is.

Hitelét veszíti minden jósigé megüszkösülnek kimondva hétszergondolt örömök és hiába ágálnak dresszkódtudó varjak fönntartható temetőünnepekért muszáj türelemmel kivárni míg gyomros üregeket öklend hadbakancs tapodta idő tervezhető autodaféhoz.

Fordul hát saulhímű évadja pártenciklikák választóvízének és istenárulás olvasópróbáinak is hogy dogmás kéménykürtök beomoljanak végleg...

Ország László fotója

Amikor az ég felé nyújtogatják gyökereiket a fák

Dabi Istvánnal beszélget Szente B. Levente

Hiszem, hogy amikor az ember értékeli már a művészeteket – megértette a világot, közelebb került magához az emberséghez, még közelebb az embertársaihoz. Amikor ez az érzéshulám hatalmába kerít valakit a kora gyermekkorban, és a tudásszomj olyan vakmerő méreteket ölt, mely az anyanyelvet túlszárnyalja, kiterjed a szomszéd népek nyelvére, aztán hol a magasságokat, hol a mélységeket járja be, határok nélkül szárnyal, akár egy ősi ének.

Dabi István, a költő, a soknyelvűséggel bíró ember munkásságában is olyan a világnak, mint a lélek ezer arca. Sokszínű, akár a teremtő kultúrák. Sokszínű, akár az idők hajnala óta a dallam, az önmagát író és korrigáló múltidéző történelem vagy az élet legendáriuma, mely egyetlen összefüggő hatalmas eposzban teljesedik ki, amelyre mindannyiunknak alapozni lehet.

A nyelvek szövevényes jelrendszerében egy-egy kultúrába is belelát, így érzi át a szó valódi értelmét, eggyé válik az úttal, mi a költőhöz, a dalnokhoz, egy néphez vezetett. Maga lesz az üzenetet hordozó, szép szavakban rejlő energiával, együtt lélegzik egy olyan öntudattal, melynek mondanivalója van a világ felé. Fontos számára az elfogadás, az együttélés lelkiismeretes művészete, a szerető tudás, mert tudja, hogy az igaz ember, az evilági ember megértésre vágyik. Ő az az ember, akiben a költő és a műfordító kéz a kézben jár. A méltatlanul feledés homályába taszított kultúrrétegekből kinőtt szép szó forrását a nagy folyók, a tengerek fele irányítja. Ne engedjük, hogy útját vad szelek, roppant hegyek akadályozzák. A szép szó, bármit is takarjon, ugyanolyan élő lehet, mint az, aki azt kimondja. A soknyelvűség útja mögötti átjárókról, az odavezető ösvényekről készült az alábbi beszélgetés, hiszen a hatalmas életmű, amely egyre gyarapodik, alázatot, nagy tiszteletet, méltó odafigyelést igényel mindannyiunk részéről. Ez kultúra, irodalom, jövőkép.

Dabi István *Ötvenöt év viharai* önéletrajzi ihletésű írása megrendítő eseménysorozatok egybefüggését tárja az olvasó elé. Azóta ismét odébb szaladt a fékezhetetlen idő. Véle együtt mi is, miközben ugyanazt érezzük, ahogy egyik versében írta: „...mert ezen az örült világon / mi is kézen járunk.”

– *Meglepően kalandos élete volt már a kezdetekben. Azt olvastam, már 18 évesen híressé vált. Melyik volt előbb, a vers vagy a műfordítás? És hogyan jött a nyelvek tanulása?*

– Legelőbb – 9–10 éves koromban – idegen nyelvekkel kezdtem foglalkozni. Már 16 éves voltam, amikor lengyelül kezd-

tem tanulni, és csak 1972-ben telepedtem le Gdańskban, de már akkor négy versfordításomat minden javítás nélkül leközlötték. A következő évben a *Gdański Rádió* bemutatta fordításomban Szakonyi Károly egyik elbeszélését, egy hangjátékot, amit később még kétszer lejátszottak. Utolsó alkalommal, amikor már nem laktam Lengyelországban, és ugyanebben az évben, 1973-ban megjelent pár versem egy kis újságban, és a *Gdański Rádió* is bemutatta egyik versciklusomat, majd az egyikhez egy neves zeneszerző zenét írt, ismét bemutatták a *Gdański Rádió*ban egy operaénekes előadásában.

*A nyelvek szövevényes jelrendszerében
egy-egy kultúrába is belelát,
így érzi át a szó valódi értelmét...*

Előbb jött a műfordítás, habár az sem volt kezdetben a célom. Először is – mivel mérnök vagy elméleti fizikus akartam lenni – csak a külföldön megjelenő fontosabb szakkönyveket akartam eredetiben olvasni. Majd amikor már a néprajz kezdett érdekelni (gimnázium 2–3. osztály), azoknak a népeknek a nyelvét tanultam, akiket néprajzusként majd felkeresek. Ezután, amikor külkereskedelmi vállalatokhoz kerültem levelező-tolmácsként, a külkereskedelmi s egyéb, inkább műszaki szókészletet próbáltam elsajátítani. Az irodalom öt-éves korom óta érdekelt, rengeteget olvastam. Mivel jól tudtam, hogy kevesen tudnak idegen nyelveken olvasni, ezért – hogy segítsek nekik megismerni más népek irodalmát – úgy 18–20 éves koromban – kezdtem egyelőre csak magamnak, gyakorlásként fordítgatni. Saját művek írására komolyan nem gondoltam, habár megpróbáltam. Igazán műfordító 1972–73-ban lettem, amikor kiköltöztem Gdańskba (Lengyelország), mert ott – lévén idegen állampolgár – az akkori szabályok szerint nem dolgozhattam külkereskedelemben, és attól kezdve majdnem tíz éven át csak lengyelre fordítottam, és ott kezdtem először verselni. És egészen 1980-ig majdnem kizárólag lengyelül írtam saját verseimet, amiket akkor beloruszra fordítottam, és a lengyelországi Białystok városban megjelenő belorusz *Nyiva* című hetilapban publikáltam. Lengyelországban 1980-ra már szinte minden jelentősebb lapban jelentek meg fordításaim, saját verseim, sőt több kiadóval is jó kapcsolatban álltam, mint lektor, korrektor, regények is jelentek

meg a fordításomban, a varsói és a gdański rádió munkatársa is voltam, azonban már magyarul is hallatni akartam a hangomat, ami azonban Magyarországon nem sikerült, ezért erdélyi és vajdasági magyar lapoknál próbálkoztam, ahol örömmel fogadtak, és rendszeresen publikáltak 1980-ig, azonban mihelyt visszatértem Budapestre, ők sem törődtek többé velem.

Magyarul verselni 2000 után kezdtem, mert többen, olvasva a fordításaimat (a MEK-ben található *Kaleidoszkóp*-kötetek), csodálkoztak, hogy magam miért nem írok. És miért nem?

Ennyi nyelvet ismerve sokkal fontosabbnak – mintegy a kötelességemnek – tartom, hogy bebizonyítsam a fordításaimon keresztül, hogy minden népnek, nemzetnek, a legkisebbnek is megvan a maga kultúrája. Ily módon segíték megismertetni azt az idegen nyelveket nem tudó – vagy legalábbis nem olyan szinten tudó, hogy az idegen nyelvű irodalmat élvezni tudják – embereknek. Ugyanakkor ily módon harcolok a raszszizmus és mindennemű diszkrimináció ellen.

A versírásnál az is a problémám, hogy attól félek, valamelyik külföldi szerzőtől „lopok”, és semmi eredetit (sem formát, sem tartalmat) nem adok a saját műveimben. Szívesebben vagyok csak fordító, mint alkotó.

– *Az Ötvenöt év viharai című életrajzi írásában sikerről, kudarcról is ír. Ön mégsem hagyott fel a további nyelvek tanulásával, annak dacára, hogy sokan kételkedtek tudásában. Mi hajtotta tovább? Mi motiválta?*

A – A nyelvek számomra szinte kábítószerként hatottak, egyik hozta maga után a másikat, szinte megrészezedtem, amikor egy újabb nyelv került az asztalomra. Figyeltem az azonos nyelvcsaládba tartozó nyelvek hasonlóságát, eltérését. Próbáltam megtanulni, hogyan lehet megkülönböztetni az azonos hangzású, alakú, de mást-mást jelentő szavakat. Pár példa: *godina* (bolgárul év) – lengyelül *godzina* – óra... Egyszer hallottam a vonatban, hogy egy bolgár diáklány nagyon jól beszélt lengyelül. A lengyelek megkérdezték tőle, mennyi ideig tanult lengyelül. Ő büszkén kivágta: *dwie godziny* azaz két órát. Pedig azt gondolta: *dve godini* azaz két évet. Szlovákul: *nyeh sza pácsi* (kiejtés szerint): tessék, tessék venni. Lengyelül: *nyeh se pacsi* azt jelenti: nézzen körül. Egy lengyel barátom mesélte, hogy Pozsonyban kenyeret akart venni (a kenyér szlovákul és lengyelül egyaránt *chleb*. Ő kéri a kenyeret, a kiszolgálónő odaadja neki, és mondja *nyeh sza pácsi* – tessék). Ő pedig úgy értette, hogy *nyeh se pacsi* azaz nézzen körül. A barátom mondta nekem, hogy hiába nézett körül többször is, semmi különöset nem látott, a kiszolgálólány pedig értetlenül nézte őt, hogy miért nem vette át a kenyeret. Lengyelül a *sklep* boltot jelent, csehül pincét. Egyszer Pestre eljött a cseh barátom, a lengyel feleségem mondja nekem: *chodzimy do sklepu* (menjünk a boltba), csehül ez azt jelenti, hogy *menjünk a pincébe*. A kapu előtt sokáig várjuk a cseh barátunkat, míg végül megjelent és kíváncsian kérdezte: *Én lementem a borpincébe, ti hová mentek? Vannak rosszabb dolgok is: a szraczka* szlovénül „ing”, lengyelül „hasmenés”... Most legyen még egy dolog: lengyel barátom panaszkodott egy magyar étteremre. Ő pörköltet kért, de levest adtak neki, *gulas* – lengyelül pörkölt a mi gulyáslevesünkkel ellentétben.

Felfigyelve az egyes nyelvek közötti hasonlóságokra, különbségekre, még inkább arra késztetett, hogy egyre több nyelvet ismerjek meg. És arra is rájöttem, hogy a legjobb fordítás sem azonos az eredetivel, ez is ösztökölt. Próbálom be-

bizonyítani, hogy ami eltérő, másmilyen, az nem rossz, csak azért, mert eltér attól, amihez mi hozzászoktunk.

– *A többnyelvűség Wikipédiájában úgy szerepel, hogy 103 nyelven ért és ír, 23 nyelven beszél. Ez dicséretes, egyben rendkívüli tehetségről árulkodik. Gyarapodott ez a szám? Hogyan tanul?*

– A nyelvek száma? Ezt én magam sem tudom meghatározni, mert én a nyelveket (csak) annyira akarom tudni, hogy nehézség nélkül – és csekély szótári segítséggel – megértsek egy írott szöveget, és a szerzőkkel pár mondatos rövid írásos-párbeszédet tudjak folytatni. Sok nyelvvél úgy ismerkedtem meg, hogy amikor egy szerzőtől anyagot kértem – az eredeti nyelven és egy általam jól ismert nyelvű nyersfordítást, a legtöbb szerző, látva hogy mennyi nyelvet tudok, saját műveit csak eredetiben küldte, és csatolt hozzá szótárt és nyelvtant (most csak azt közli, hogy az interneten hol talállok ilyen szótárt, nyelvtant, vagy egyszerűen rám hagyja a probléma megoldását). Annak idején így ismerkedtem az abházakkal, az adygeivel (cserkesz), a csukcs, a kadazandusun, a cebuano, az amhara, a tigrinya, a malgash stb. nyelvekkel.

*Hazajövetelem után lengyel kémnek,
a Szolidaritás emberének tartottak,
aki itt is sztrájkokat akar szervezni.*

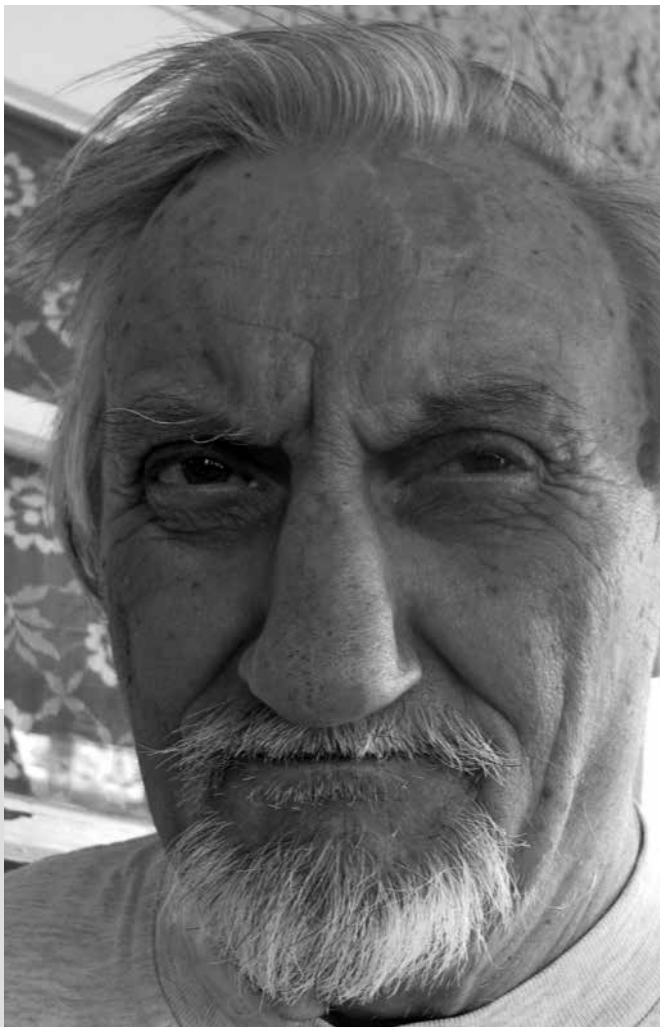
Amikor polgári állásom is volt, az OFFI-ban, nem egyszer a kezembe nyomtak egy anyagot, amihez nem találtak fordítót „*maga oly sok nyelvet tud, nem lesz nehéz ezt a nyelvet pár hét alatt annyira megtanulni, hogy ezt le tudja fordítani*” – felkiáltással, és én makacsul meg is mutattam, hogy képes vagyok ilyesmire. Tehát a nyelvek száma? Nem tudom. Annyit tudok csak mondani (saccolva), hogy az irodai fordításokat és a MEK-ben található *Kaleidoszkóp* című 11 kötetes versantológiámban lévő fordításokat egybevetve minimum 150 nyelv lehet. Itt azonban ismételtelen megjegyzem, hogy ezekből a nyelvekből (a többségükből) csak fordítok. Egyébként én sohasem törekedtem arra, hogy tökéletesen beszéljem e nyelveket, különösen arra nem, amit perfekt nyelvtudásnak neveznek. Számomra ez a meghatározás nevetséges, hiszen a saját anyanyelvét sem beszéli az ember perfektül (egy matematikánár ismeri például a cipészek nyelvét? Vagy egy budapesti megért minden magyar tájszólást?) Pedig a perfekt tudás az lenne, hogy kapásból megértsük, mit mond egy szabolcsi kádármester nekünk. Nekem még az is probléma volt néha, hogy pontosan megértsem a Budapesttől alig 50 km-re lévő Tápíóbcskén élő földművest. Pedig mindketten igazi magyar nyelven beszélünk. Módszerem? Lásd „fekete könyvem” 9–15. oldalán. Ott leírom: ne törekedjünk anyanyelvi, perfekt szintre, ne törekedjünk magyar létünkre tökéletesen olyan kiejtésre, mint a született franciák, németek, angolok... (hiszen úgyis észreveszik egyszer, hogy nem vagyunk közülük valók), de igyekezzünk úgy beszélni, hogy a beszédünk ne okozzon félreértést). Példa: Lengyel feleségem majdnem 40 éve lakik Magyarországon, de sokszor mondja őt helyett őt, *török – török, hatyúk – hat tyúk*. Nem beszélve ily „szörnyűségről” *zöldség – zöld segg* stb. Egy közös barátónk azt mondja, hogy a feleségemmel beszélgetni a számára olyan, mintha keresztretjvényt fejtene. Gyermekeim születésük óta kétnyelvűek, de ha sokáig nem szólalnak meg lengyelül, a

lengyelek külföldieknek tartják őket, pedig lengyel állampolgárok. A fiam most évek óta Lengyelországban él – pedig itt majdnem 40 évet élt, iskoláit, az általánostól kezdve, az egyetemet is itt végezte – ha hazajön, mindjárt érzem, hogy már „nem” magyar, bár jó a kiejtése, és a nyelvtudása is tökéletes, de...

– *Hogyan dolgozik? Van valamilyen módszere? És kiknek?*

– *Hogyan dolgozom? Egy, szinte másodpercre elkészített „menetrend” szerint. Pontosán meghatározva, hogy mikor és mennyit fordítok, írok, olvasok, mikor írok leveleket, mikor megyek sétálni, mikor nézek tévét. Ezért szinte mindenki boldognak tart. A vasúti menetrend szerint a reggeli vonat nem mehet délben, délután vagy este, ezért ha valamiért nem tudom a reggelre bejegyzett munkámat (jelenleg a postám ellenőrzése, majd bengáli prózafordítás, utána üzbég versek fordítása, majd a már kész munka ellenőrzése, letisztázása), akkor elvégezni, később már nem tehetem meg, tehát vagy kimarad, vagy ha valamelyik másik napon véletlenül marad egy kis „hézag”, akkor pótolom azt, de a reggel fordítandó anyagot nem viszem át délutánra, estére, pl. tévézés helyett. Már megpróbáltam, de akkor semmiféleképpen sem voltam képes megbirkózni vele, vagy az általában 15–20-perces munkára „nem megfelelő időpontban” kétszer-háromszor annyi időt kell fordítanom.*

A módszeremnél a legfontosabb a rend, no nem az, hogy az asztalomon olyan rendben legyen minden, mint a nagy írók

Dabi István

asztalán szokott lenni haláluk után, az emlékszobájukban, a múzeumban. Nem, én inkább a saját rendszeremet értem ezalatt. A szótárak úgy legyenek elhelyezve a polcokon, asztalokon stb., hogy szükség esetén csukott szemmel is megtaláljam azokat. A fordítást mintegy napi penzumként végzem, se többet, se kevesebbet, mint a terv. Prózából – a nyelveknek (hogy milyen fokon ismerem az adott nyelvet) megfelelően, illetőleg, ha nagyon ritkán megrendelésre készítek valamit, a sürgősségtől függően – fél oldaltól három oldalig, vers esetén csak egy szabály van, minimum tíz verssor.

Saját versek esetében – hangulat, amikor érzem, hogy írnom kell (ez lehet akár éjjel, vagy más, előírt, menetrendben szereplő anyag rovására). Kinek írok? Általában az ismeretlen olvasónak, aki, reményem szerint hajlandó elolvasni tákolmányomat.

– *Verseit többnyire lengyelül publikálta. Szándékos ez, anyanyelvén, magyarul miért nem, vagy csak igen keveset? Mi az oka ennek?*

– *Mint már mondtam, én nem akartam költő lenni, sőt műfordító sem. Fokozatosan, véletlen történések sorozata tett azzá, ami vagyok. Talán az *Ötvenöt év viharai* című önéletrajzi írásomban meg lehet találni a választ. Itthon sorban értek a kudarcok a műfordítói próbálkozásaim idején. Bármelyik kiadóban... Annak idején a szépirodalmi műfordításoknak a legfontosabb székháza – még most is – az Európa Kiadó volt. Eleinte kedvesen fogadtak ott mint lektort. Kaptam talán háromszor vagy négyszer lektorálandó anyagot, a magyar rádiónál is próbálkoztam, a Kossuth és a Gondolat Kiadónál, a Magvetőhöz már nem jutottam el. Mivel mindenhol csak ígéreteket kaptam, a külkereskedelemben kezdtem dolgozni, hála a nyelvtudásomnak, egész jól kerestem. Az irodalmi ismeretségeimnél már ez is nagy baj volt, hiszen egy jól kereső kis senki még azt a kevés pénzt is el akarja venni a szegény irodalmároktól, egyébként is ez a senki semmit sem tud, hiszen lehetetlen dolog ennyi nyelvet megtanulni – mondogatták.*

*Az én jelszavam pedig mindig „vagy mindent vagy semmit”, tehát ha az irodalom nem megy, leszek 100%-ban külkeres és műszaki fordító, az OMIKK-nak kezdtem fordítani, azonban mindez igazán nem érdekelt, és magamnak fordítottam, sőt olykor-olykor írni is próbáltam. Ekkor ismerkedtem meg az erdélyi Bán Péter műfordítóval. Ő próbált az erdélyi irodalmi életbe beszervezni, de annak idején ez nagyon nehéz dolog volt. Tehát a magyar nyelvű műfordításról teljesen lemondtam egészen 1972-ig, a versírásról pedig talán 2002–2004-ig. 1972 júniusában végleg Gdańskba költöztem, mivel ott, lévén idegen állampolgár, a külkereskedelemben nem dolgozhattam, kezdtem lengyelre fordítani és lengyelül verselni. Műfordításaimat és lengyel verseimet szinte az egész országban közölték, de 1980-ban egy szerkesztő kijelentette, hogy vagy keresztelkedjem át katolikussá (a családom után református vagyok, sőt a lengyel őseimet éppen református voltuk miatt üzték el katolikus honfitársaik), vagy lépjek be a Szolidaritásba, ha azt akarom, hogy továbbra is publikáljanak. Aztán hazajöttem Budapestre, de itt lengyel kémnek stb. tartottak, és itt sem publikáltak sokáig, míg meg nem ismerkedtem a nemrég elhunyt neves litván fotográfussal, Normantas Pauliusszal, akinek a közbenjárására litván versfordításokat közölt az *Alföld*, és pár kisebb napi- és hetilap. Verseket nem írtam se magyarul, se lengyelül, de fordítottam, abban a reményben, hogy majd akad kiadó. Miután a fiam kiadta a nyelvekről írt könyvem, egyik ismerősöm azt ajánlotta, hogy*

küldjem el a *Magyar Elektronikus Könyvtárnak*, hogy mások is olvashassák. Ezután a már kész világtanulmányaim kötetét is kezdtem oda küldözni, majd amikor több olvasó arról érdeklődött, hogy vannak-e saját verseim is, gyors elhatározással kezdtem magyarul verseket írni, bár mindig félek, hogy semmi újat, eredetit nem adok, csak a lefordított verseket utánzom.

– *Senki sem próféta a maga hazájában, tartja a mondás, még ha nem is akar az lenni az ember, de a megillető hely, a szakmai ismertség mégis csak fontos. Mit gondolsz erről?*

– Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem szeretném, ha Magyarországon megjelenének a műveim, fordításaim, saját verseim. Nem akarom azt mondani, hogy a szerkesztőknek egyáltalán nem tetszenek a dolgom, hiszen Lengyelországban (újra) kezdenek jó harminc évi szünet után publikálni, és itt-hon is jelent meg tőlem ez-az, legutóbb 2014-ben a budapesti Holnap Kiadó adott ki a fordításomban egy litván könyvet gyermekeknek (a szerző megnevezett engem, hogy csak én fordíthatom) – Kęstutis Kasparavičius: *Florentin, a kertész*.

...mit üzenek az olvasónak? Olvasson figyelmesen, ne csak szórakozásul.
Próbáljon a szavak mögé látni...

A Magyar Rádió egy neves szerkesztője (férfi) bemutatásra elfogadta – nagy dicséret szavak közepette – egy drámafordításomat –, majd következő héten meghívott magához, ahol kerekén közölte: légy a szeretőm. Visszaütöttem. Két nap múlva visszaküldte a már elfogadott fordításomat: „*Bocsáss meg, múltkor csak felületesen olvastam át – nagyon rossz a fordítás. Mintha sem az idegen, sem a magyar nyelvet nem tudnád.*” Egy másik szerkesztő lefordításra átadott egy rádiójátékot oroszról. Kifizette a honoráriumot, majd a saját neve alatt, egyetlen szó megváltoztatásával bemutatta. Amikor reklamáltam: hallottam, hogy a mi ideológiánknak nem megfelelő művet fordítasz. – Mi nem dolgoztathatjuk a nép és az állam ellenségét – mondta. Egy neves költőnek nagyon tetszettek a fordításaim: túl sokat keresel a munkahelyeden. Mi szegények vagyunk, ne próbálkozz a kiadóknál. A rendőrség elvitte a leveleimet, majd behívtak. Sok nyelvet tudsz, segíthetnél nekünk. Én szó nélkül eljöttem, és pár hónap múlva megnősültem, külföldi vettem feleségül, a dolognak így kezdet nélkül vége lett.

Hazajövetelem után lengyel kémnek, a Szolidaritás embe-
rének tartottak, aki itt is sztrájkokat akar szervezni. Én ezek után minden kapcsolatot megszüntettem, és nem érdekelt, hogy itthon senkinek sem kellek. 2000 első éveiben Bán Péter közvetítésével megismerkedtem Cseke Gáborral, és a *Romániai Magyar Szóban* megjelent egy cikk rólam, majd az *Ötvenöt év viharai* és versfordításaim, az *Új Magyar Szóban* litván és lett népmeséket hozott le fordításomban a lap mellékletében Szonda Szabolcs. Tehát Magyarországon csend, vagy csak szünet.

– *Jelenleg mely lapoknak, folyóiratoknak fordít? Ismert, ismeretlen szerzőket említene, akikkel és akiknek munkáival szívesen foglalkozik? Mit tanácsol egy kezdő műfordítónak?*

– Magyarországon egyelőre semelyiknek, most tervezem, hogy kapcsolatot létesítek néhányval. Lengyelországgal is elég rosszak jelenlegi kapcsolataim, ugyanis a lapok, ahol annak idején rendszeresen publikáltam, vagy megszűntek, vagy az ismerős szerkesztők velem együtt megöregedtek, sokan közü-

lük meghaltak. A fiatalokkal igyekszem most felvenni a kapcsolatot. Egyetlen állandó kapcsolatom jelenleg a negyed-
évenként megjelenő *Metafora współczesności* szerkesztőjével, Alicja Maria Kuberskával van. Rendszeresen a nyugat-bengáli online-ban jelennek meg minden hónapban angol nyelvű verseim. Olykor-olykor publikálok a szlovén *Locutioban*. Több külföldi (különböző nyelvű) folyóirat keres velem kapcsolatot (India, Indonézia, Bulgária, Albánia, Hollandia, Wales stb). Nagyon hálás vagyok erdélyi barátaimnak (Cseke Gábornak, Szonda Szabolcsnak, Zsidó Ferencnek és nem utolsó sorban Sente B. Leventének), akiknek köszönhetően visszatérhettem a romániai (erdélyi) magyar irodalmi életbe.

Egyébként a MEK-ben megtalálható sok anyagom (saját verseim négy kötetben, mesefordításaim, és amire a legbüszkébb vagyok, az eddig 11 kötetes világirodalmi költészeti antológiám (kb. 3500 oldal, versek kb. 150 nyelvből, valamint pár prózai művem – saját és fordítás). Nekem nincs kedvenc költőm, nyelvtérületem. Én a tarka nagyvilágot kedvelem, és mint már említettem, ezt a sokszínűséget akarom megmutatni. Számomra mindegyik szerző egyformán kedves, akinek a művét fordítottam, fordítom, ha éppen tetszik az a vers. Nem nézem az elismert nagyságot.

– *További tanácsai, tervei?*

– Tanácsaim: aki műfordításra vállalkozik, lehetőleg tudja az idegen nyelvet annyira, hogy írásban megértse, és ne szégyelljen szótár(aka)t használni, vagy egy anyanyelvű, lehetőleg irodalmat is kedvelő személytől segítséget kérni. És ügyeljen az árnyalatokra. Én igyekszem pontosan tartani magam az eredeti szöveghez, és amennyire lehetséges, a formához is. Amikor David Jou katalán költő verseit fordítottam, Dora Janeva-Mednikareva bolgár költőnő sokszor figyelmeztetett, hogy sok helyen változtatni kéne, mert a bolgár olvasó nem ismeri azt a fogalmat. Én ezt már szinte csalásnak érezném. Lengyelországban az egyik gdański költő, fordító arra hívta fel a figyelmemet, hogy a lengyel olvasónak nem szabad észrevennie, hogy fordítást olvas. Legyen a fordítás lengyel vers. Az én véleményem az, hogy a fordítás legyen a magyar olvasó számára könnyen érthető, de maradjon meg az eredeti „íze, illata”, vagyis az olvasó tudja mindjárt, hogy bár magyarul olvas, de nem magyar szerző művét. Ha vállalkozol nyersfordításból történő fordításra, lehetőleg legyen előtted az eredeti mű is. Sohase fordíts egy költő fordításából! Hiszen a

Atilla (részlet) – Kertai Zalán grafikája

fordító – aki általában maga is költő – beadja a sajátját. Én aztán továbbfordítom, és én is hozzáteszek valamit magamból, mi lesz abból? Ha visszafordítjuk eredetire, maga a szerző rá sem ismer a művére, csak meglepetten veszi észre, hogy mennyire hasonlít egy versére. És ajánlom azt is, hogy fordítás előtt ismerkedjünk meg lehetőségeink szerint az adott nép mentalitásával, kultúrájával, a szerző életkörülményeivel.

Tervek? 76. évében lévő, már egy sztrókot átélt öregembernek miféle tervei lehetnek? Talán az, hogy a következő sztrók után még életben maradjon, ne bénuljon meg, jól működjön az agya. De ha arra gondolok, hogy az elmondások szerint anyai dédnagyapám 102 évesen egy baltával a kezében bukott le az udvarán a tuskóról, amikor gyújtós fát akart aprítani magának, mindjárt vannak terveim. Hátha megélek még legalább húsz évet – mert annyira vannak terveim. Tehát a világ-irodalmi antológiámhoz további köteteket tervezek, de ezekben nem országok, hanem nyelvcsoportok szerint rendeznék el 200–300 verset minden egyes kötetben, mondjuk ilyen címmel: *300 vers az indiai szubkontinensről* (India, Pakisztán, Nepál, Bhután, Banglades, Sri Lanka, Maldiv-szigetek) (egyébként jelenleg éppen ezt csinálom, majd Afrika, a Dél-afrikai Köztársaságtól Egyiptomig, de Madagaszkár és más szigetálmok is, stb.) Egy bangladesi író, Ali Ehoszan két könyve, egy litván regény, a költészeti antológiához hasonlóan különböző népek népmeséi. Számításaim szerint, ha a „menetrendem”-nek megfelelően tudok még dolgozni, ezt kb. 85–90 éves koromra

el is végezném. Az álmom az, hogy amikor a tervem szerint leírom az utolsó szót, és leütöm a laptopomon az utolsó pontot, holtan a billentyűzetre bukik a fejem.

– *Utolsó kérdésként, engedelmével: mit üzen egy mai olvasónak?*

– Miért egy mai olvasónak? A tegnapi olvasók többsége már, a holnapi olvasók többsége még nem él. Tehát mit üzenek az olvasónak? Olvasson figyelmesen, ne csak szórakozásul. Próbáljon a szavak mögé látni, megérezni a szerző személyiségét, pontosan megérteni, hogy mit akar neki mondani. Ne csak a könyv (vers) címét nézze meg, hanem a szerző, sőt ha fordítás, a fordító nevét is. Igyekezzen meglátni – fordítás esetén – a másságot, hogy az nem rosszabb, csak másmilyen. Próbálja megérteni, hogy egy arab, egy zsidó, egy afrikai ugyanúgy érez, alapján ugyanazt akarja, mint ő, csak más nyelven, sokszor teljesen másképpen fejezi ki ugyanazt. Sőt, ha igazán meg akarja érteni az olvasott műveket, próbálja megismerni az adott szerző környezetét. És ne gúnyolja ki, mert más a véleménye az életről.

Nem tudom, más fordító mennyire hű az eredetihez, pontosan úgy írja le, vagy csak az értelmet adja vissza. Egy arab barátom így kezdte a levelét: *reszkető kezekkel, sebesen verő szívvel olvastam jázmin illatú leveled*. Pedig ez egyszerűen ezt jelentette: *Örömmel olvastam kedves leveled*. Tehát, kedves olvasó, ne neves, ne gúnyolódj, ha hasonló mondatokkal találkozol egy fordításban, mert a fordító így is ki akarta fejezni az adott nép gondolatvilágát.

HAZIM SAFIKOV

Attila (részlet)

Színmű két felvonásban

Baskír kéziratból fordította: DABI ISTVÁN

I. jelenet

A sámánok énekét a már jól ismert férfihang szakítja meg.

Ősz Urál, őseim hona!
Eljutok egyszer még oda.
Hívsz te egyre, nappal, éjjel,
Feléd szállok én a széllel.
Habár tőled messze élek,
Halálomban hozzád térek.

Amikor minden elcsendesedik, megnyugszik, Attila körül összegyűlnek a hadvezérek: Gulljak, Dinger, Minder, Cagur.

ATTILA: A birodalmunk egyre nő, terjeszkedik, mint a viharfelhő. Hol van már Szkítia és Szarmátia. Most Pannóniában járunk. Bizánc, hogy védje hatalmát, úgy hallottam, eddig még nem látott ajándékot készít nekünk. Feodozius király kérését meghallgatjuk, s ha lehet, teljesítjük, hiszen most Trákia és Gallia vár miránk.

MINDER: Nagy kán, engedd meg, hogy szóljak... Sokaknak nem tetszik, hogy még mindig Rómát tartják a legnagyobb hatalomnak, de ezt hangoztatja Róma követe, aki már fél éve itt van nálunk.

GULLJAK: Én nem egyszer felfigyeltem rá, amint mindenfelé szaglászik, ezt-azt felír magának.

CAGUR: Ennekem is engedd meg, hogy szóljak... Sokaknak az a véleményük, hogy Aetiust, Róma követét te túl nagyra tartod, és... kedveled...

ATTILA: *(nyugodtan)* Ezt én magam is tudom, de nem sérthetem meg a számunkra oly szent vendégszeretetet. És a mi vendégünk a hatalmas Római Birodalom követe... Az más kérdés, hogy az ő uralkodóik hogyan viszonyulnak mihozzánk... De már épp itt az ideje, hogy rendezzük ezt a dolgot... Ezzel kapcsolatban tiveletek is egyezkednem kell... Aetius sorsát illetően nagyon fontosak a ti szavaitok... hiszen itt a Római Birodalommal való bonyolult kapcsolatunkról is szó van... Kinek mi a javaslata? *(Csend lesz.)* Miért hallgattok most, uraim? Cagur, Minder, miért nem szóltok most? Akkor ott a folyó partján, a bozótban, a bátyámmal, Bledával, összeesküvést szőttetek a nagybátyánk, Rua ellen, nem akadt el a szavatok. Ő utána engem is a túlvilágra szándékoztatok küldeni.

CAGUR: Nagy kán, valaki be akart minket feketíteni.

MINDER: Mi sohasem forgattunk a fejünkben ilyesmit.

ATTILA: Te jószágos Isten! Néha teljesen becsületes emberek is milyen könnyen és gyorsan megtagadják a szavaikat! De hiszen a szavak minden embert elárulnak, nem igaz?

CAGUR: Merészelek ellentmondani neked, nagy kán. Én úgy vélem, hogy az emberekről nem a szavaik, hanem a tetteik alapján kell véleményt alkotni.

MINDER: Cagurnak igaza van, valaki biztosan alattomosan be akart minket feketíteni.

ATTILA: Ez a valaki pont én voltam, pontosabban a saját fülem. Ha meg akarnám büntetni, akkor megsüketülnék. De mondjátok meg, hogy mit tegyek Aetiusszal. Amit tanácsoltok, úgy is teszek, ezt tudnotok kell! Mi történt? Megint meg-némultatok? No, beszéljen mindenki sorban! Cagur, elsőnek téged szólítalak.

CAGUR: Nehéz kérdést tettél fel nekünk, nagy kán... Én mit tanácsolok?... Ez a ravasz, római róka már egy éve közöttünk él. Három napig vendég, utána már kém – mondják. Körbeszágalszva mindent megtudott mirólunk. Ha te rá akarsz támadni az országára, ővele...

ATTILA: Megértettelek, Cagur. Minder, most te beszélj!

MINDER: Én csak megismételhetném ugyanazt, amit Cagur mondott.

ATTILA: Látom, ti most is egyformán gondolkodtok. De vajon a többiek mit mondanak?

GULLJAK: Nagy kán, senki sem vélekedhet itt másképpen. Egy év alatt a legbecsületesebb követ is veszélyes kémmé válhat. A római uralkodó nem minden hátsó szándék nélkül küldte őt ide, én ebben nem kételkedem.

ATTILA: Dingez, hívd ide Aetius! Szeretném közölni vele, hogy a Legfelsőbb Tanácsunk hogyan vélekedik róla, és meg-

hallgatni, hogy ő mit szól mindehhez. (Dingez kimegy. Ekkor bejön Baskort.) Baskort, Te hogyan merészelsz belépni a Legfelsőbb Tanácsunkba?

BASKORT: Bocsáss meg nekem, nagy kán, hogy ilyen alkalmatlan időben jövök, de nagyon fontos dolgot kell közölnöm veled. Róma követe, Aetius váratlanul eltűnt.

ATTILA: Hogyhogy eltűnt? Hogyan kell ezt értenem?

BASKORT: Úgy, ahogy mondom. Tegnap este óta nincs sehol. A szolgálinak azt mondta, hogy lefekszik aludni, de reggel nem találták. És az ágya is érintetlen volt.

ATTILA: De hiszen nyomtalanul el nem tűnhetett! Az örök hol látták utoljára? Alaposan kutassatok át mindent! Ha itt meg nem lelitek, lóhalálában eredjetelek utána!

BASKORT: Az örök átnézték az egész környéket, de mintha a föld nyelte volna el.

ATTILA: Talpra állítani mindenkit! A legsebesebb lovakon induljanak embereink mind a négy égtáj felé, de mindenek előtt Róma irányába! Aki utoléri és elfogja, megkapja tőlem a korobasi rangot! Most pedig vezessétek hozzám Zajatot! A lehető leggyorsabban!

(Attila egyedül marad.)

Aetius, Aetius, ostobább vagy, mint amilyennek gondoltalak. Mint a tapasztalatlan kis hal, magadtól bekapta a horgot. Nem, téged már senki el nem kap, mert a legsebesebb lóval a legtitkosabb úton száguldasz Róma felé. És éppen a te szökésed jó ürügy arra, hogy megtámadjuk és leromboljuk Rómát. Így teljesül a vágyam, ami akkor született bennem, amikor megpillantottam a római székesegyházat.

Elfogyott a türelmem látva a nagyváros palotáit és ezeket a szavakat hallva: „Mi vagyunk a világ alapja!” Mi majd leromboljuk azokat a pompás falakat, amiket a római imperátorok emeltettek.

Híradás a Hűvösvölgyből

Olvasólámpa KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Aknay Tibor az elmúlt hét évben ilyen műfajokkal kopogtatt be irodalmunk kapuján: meseregény, elbeszélés, valóság- rüetlen kisregény, novellák. Mindez azt sejteti, hogy a rövid műfajok vallatója, az elröppenő pillanatok megszelídítője kopogtat azon a kapun. Titkos fegyverként fényképezőgépet hordoz magával, amely hasonlóképpen a pillanatok megtor- pantásának az eszköze. Verseket csak elvélve színezték útját, de már ezekben a korai művekben is érződött, hogy azonos alkotói akarat formázza őket, mint a novellát, a pillanatképet.

Ady Endre, amikor a Gangesz partjairól jelezte érkezését, így minősítette költészetét: „*finom remegések az erőm*”. Aknay Tibor a Hűvösvölgyből érkezett, beköszöntő *Vándorénekében* önmagát először *fészekrabló potyamadárnak* mondta, majd a *tejtűjáró csillagpásztor* nevezetét vette magára. A vers záró sorában aztán kijelenti: „*az út végén vár a holnap*”. Vagyis bemutatja személyét, szándékait, elszántságának mértékét. Mi ez, ha nem ama finom remegések megismétlése – Aknay módra?

A „*finom remegések*” azért bizony sokszínűek. Aknay alkalman- ként lehajlik a környezet tárgyi valóságához, ám az évszakok és a napszakok változásán, a természet értékeit (színeit, han- gulatait) magához szólónak tekinti. Aztán egyetlen kötőszó- val képes átlendülni a természetfölöttihez, a transzcenden- ciához, Isten közelségét érzi a teremtett világban. Vagy meg- küzd a legnehezebbel: az ősök emlékével, amelyet rajta kívül más már aligha élhet át, aligha foglalhat gondolatba, szavak- ba, versbe.

Istennel folyamatos párbeszédet folytat, tőle kér, s már szin- te követel, megköszön neki, és Istent bevonja napi cselekedeteibe, gondolataiba. Bár leíródik az ima, a fohász szó, ezek inkább a kettejük kapcsolatának a verses alakjai, nincs itt szó dogmatikáról. Istent feltalálja kertben és mezőn, tört kereszt- ten, hóhullásban.

A megrendítés igazi forrása az édesanyjához fűződő, elmúl- hatatlan szeretet, bizalom, róla álmódás, hozzá menekvés.

Ez a szeretet él és működik közöttük életen és halálon keresztül. Az *Anyámhoz álmomban megyek haza* című vers alá a kötet első olvasója odaírta: *Vers, amelyet minden költő szeretne megírni.* Az édesanya is figyelő és világtársa, csakúgy, mint unokája, aki az erős felnőttre és a szaladgálástól lihegő nagyapára egyaránt felnéz, aki barát, játszótárs és menedék. És reményesség, hogy a láthatatlan és végtelen kötelék folytatódik, a múltba pillantás után a jövőt sejteti.

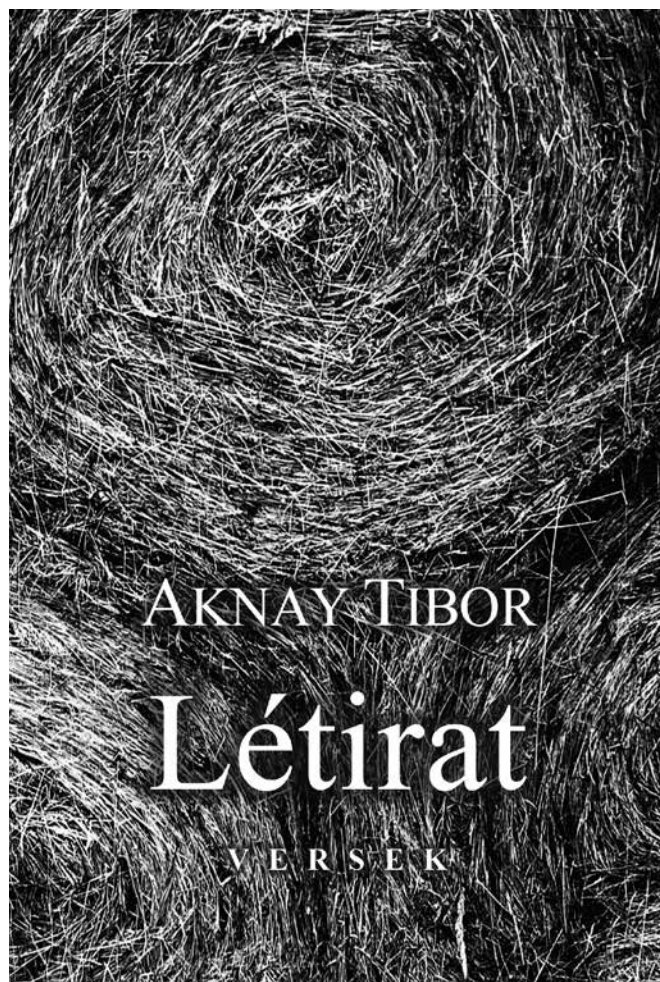
Aknay tündöklő hajnalokon elindul az ő Hűvösvölgyéből, vöröslő alkonyokon tér meg ugyanebbe az otthont nyújtó fészekbe, Hűvösvölgy a biztonságot jelenti, a hazatérést, a hazát. És hogy közben mit lát a várost, „az utcát” járván? A mindent vesztett hajléktalant, aki a világ és a társadalom szuterénjébe süllyedt, és látja a szárnyas angyalt, akinek egészen emberi arca van, amint a buszra száll, egyikük fogyasztja a hitet és a bizalmat, a másik újraéleszti a reményt.

...ilyen élményeket magunk is
mind megélünk naponta, de ő,
a költő szötte a látottakat verssé.

„Igazából nekem kell a mese!” – mondja ki egy versvég. Hát persze, ő az, aki vágyik a mesére, gyűjti és felidézi a mesét, akár a családi legendáriumból való, akár maga fűzte verssé más mesékből, más versekből.

A kilencvenegynéhány vers között megbújnak régi, tisztességes, rímes és ritmusos versek, megbújnak versek, amelyek dalszerző után kiáltanak, a versek némelyike rákacsint az unokára és minden „jó fülű” gyerekre. A vers azért Aknaynál is mindig több mint bölcs szentencia vagy szuggesztív kép-üzenet. A groteszk sem idegen tőle, de az isteni nagymosást és az évszakok civódását is olyan kéz-közébe képes hozni, hogy nyilvánvaló lesz: ilyen élményeket magunk is mind megélünk naponta, de ő, a költő szötte a látottakat verssé.

A versek keletkezésének sorrendje örök rejtély marad az olvasó számára, Aknay a címek betűrendjében sorakoztatja fel verseit. Így valójában minden vers személyiség lesz, amely nem függ előzménytől, folytatástól. *Létirat* című vers nincs a versek között. *Létirat* – a kötet együtt. Megannyi szilánkjára a létnek, amelyek együtt talán kiadják azt a töredékes egészet, amelyet egy-egy ember megél, és amelyet egy-egy költő verssel olvaszt. Ezt a „megíratott létet” látjuk optimizmusból, komor-

ságból, ámulatból és félelemből összeállónak, érezzük magunkénak, riasztónak vagy meghökkentőnek. De érezzük, amint kimondódik egy-egy szilánkjára a létiratnak, beleolvad, belesimul az egyes vers a *Létirat* egészébe.

A címlapon – természetesen – Aknay Tibor egyik saját-sajátos fényképe: betakarított fű vagy gabonaszár óriási, kerek bálákba sodorva: mintha éppen a madárgazdát váró fészket látnánk, vagy mintha a jól végzett, befejezett munka után megpihenne az ember és a világ.

LUKÁTS JÁNOS

Aknay Tibor: *Létirat, Versek, Budapest, 2019, Hungarovox Kiadó*

Szüükségtelen feltámasztás

Lehet-e még bármi újat mondani Ady Endréről? Az ismert, Széchenyi-díjas irodalomtörténész, Kenyeres Zoltán *Ady* című újabb munkája azt mutatja, hogy igenis lehet. És azt is, hogy: kell. A kötetet a Hungarovox Kiadó adta közre, ez év elején.

Hogyan lehet hozzáérinteni egy száz éve elhunyt nagy költő életművét a mához? Nagyon egyszerűen. Hiszen – Ady most is él. Sőt. „...Ady jelenléte folytonos valóság, a róla szóló értekezéseket nem lehet lezárni, a munka folytatódik” (7. old.) – írja az *Előszó*ban a szerző. Valóban. Ady életműve újra meg újra megkísértő szellemi, művészi kaland. Relatív örök. Leszámít-

va – persze dehogyan számítva le – a verseit, a publicisztikájában megfogalmazott gondolatok, ma talán még aktuálisabban, mint az ő idejében. Ám: „Bármennyire szeretném, ha Ady társadalmi-politikai publicisztikájának kritikus szellemisége átjárná a mai közgondolkodást, ez a könyv csak helyi-közzel hivatkozik az író és közíró – egyébként elválaszthatatlan – kapcsolatára” (uo.) – fogalmaz Kenyeres.

Ellenben korántsem csak „helyi-közzel”, foglalkozik a szerző Ady lírikus tevékenységével. Amint az természetes és helyes is.

Ady-versek. Már magában ez a szóösszetétel is – különös mágia gyanánt, és csak a legnagyobbakhoz hasonlóan – az asszociációknak olyan tömkelegét szabadítja fel bennünk, hogy, ha csak játékképpen, fölvetjük egy, afféle irodalomkedvelő társaságban, rögtön szembesülhetünk, mennyire élő valóság Ady.

Kezdetben vala a *Versek*. Aztán a *Még egyszer*. S lőn az *Új versek*. „E verseskötet nyomán tűnt fel a magyar irodalomban először az a különös jelenség, hogy az olvasókat nem az osztotta két táborra, hogy tetszett-e nekik, amit olvastak, vagy nem tetszett, hanem az, hogy megértették-e.” (18. old.)

Külön érdekessége még Kenyeres kötetének, hogy amellet, hogy – teljesen profin – elemző munka is, azért irodalomtörténeti „csemegékkel” is szolgál. Gondolok itt pl. Ady ifjúkori párbajainak leírására, amelyek, tévedések elkerülése végett, nem eszme-párbajok voltak, hanem valódi csörték. Mint ahogy az sem csak legenda, amikor Hatvany és Osvát, egy nézeteltérésük kapcsán, kard ki kard! – egymásnak estek...

Nagyon találónak érezzük, ahogy Kenyeres a következőt állapítja meg Ady verseiről: „Ady egész költészete a »ki vagyok én?« kérdésének jegyében állt” (71. old.); „(...) »ki vagyok én?« a társadalom és a nemzet életében, »ki vagyok én?« a szerelemben, »ki vagyok én?« Istennel szemben, »ki vagyok én?« a költői hagyomány szempontjából” (uo.). Mondják, hogy a – jó – kérdésben benne rejlik a válasz. Valószínűleg Ady, minden kételye, sőt „önkínzás”-ai mellett is, jórészt nemcsak, hogy hitte, hanem tudta is, ki ő; hol az ő helye – akárhol, és akármiben. Csodálatos megállapítás ez is: „Ady nem volt képes a tiszta negatívumban maradni, át kellett, hogy törje magát a hithez: de a hittartalomból az utolsó években kivetett mindent, ami a társadalom életteréhez, a történelmi időhöz kapcsolódott volna, csak azt tartotta meg benne, ami idő feletti lehetett, ami metafizikus volt, vagy azzá lehetett költőileg tenni. Talán éppen ezért nem éri őt a mai, alapvetően ironikus – az ő koránál még keserűbb, még kilátástalanabbnak mutató – korszak a maga költőjének.” (98. old.)

Ady: költő volt. Ady: publicista volt. De Ady prózaíró is volt. „Erről a hatalmas mennyiségű szépprózái anyagról azóta is alig akar tudomást venni az irodalomtörténeti szakma, az olvasóközönség pedig jóformán nem is hallott róla” (116. old.) – állapítja meg, kissé éretlenkedve, és joggal, Kenyeres. Pedig: „...az elbeszélések nem novellaformában írott versek, hanem igazi elbeszélések, de olyan szuggesztív tömörséggel vannak megfogalmazva, amelyen nyelvi összetömrítésre csak a költészet képes”; „...Kis, tömörített file-ok” (123. old.) – összegzi Kenyeres.

Ady nem volt képes a tiszta negatívumban maradni, át kellett, hogy törje magát a hithez...

Beszélgünk kicsit az Ady-ról. Mármost a kötetéről. Vajon felkeltheti-e ez a munka a mai publikum figyelmét, mondjuk a fiatalokét – Ady irányában? Határozottan, igen. Szolgál-e új ismeretekkel (például a szerzőnek, 20 évvel ezelőtt megjelent Ady Endre című kötete után is)? Teljes mértékben. Hiszen egyrészt: ez eleve egy bővített kiadás, másrészt, mint maga írja a kötet hátsó oldalán: „Újra és újra értelmezni kell.” Sugallja továbbá a kötet azt is, hogy: Adyról nem szabad, de nem is lehet lemondani.

És, nyilván feltámasztani sem szükséges azt, aki – persze, mint költő – él. Ady – nem ma lenne, hanem: – ma 142 éves. És még nagyon, nagyon sokáig élhet. A róla szóló irodalmi és irodalomtörténeti munkák sem álltak és állnak le. Hiszen, írja Kenyeres Zoltán: „Én másképp értem Adyt, mint az elődeim, aztán majd jönnek mások...” (Hátsó borító szöveg).

JAHODA SÁNDOR

Kenyeres Zoltán: *Ady*, Hungarovox Kiadó, Budapest, 2019

Egy töret kaja megszentelése

Tamási Orosz János új verseskötetéről

Hogy esztétika és etika mennyire szorosan kapcsolódik egymáshoz, arra jó példa Tamási Orosz János új verseskötete, az *Áthatol a Van*. Nehezen értelmezhető hangzású cím. Rájátszás Vasadi Péternek egy verssorára – az ő állításának fordítottja. A katolikus költő így írta: „*Áthatolhatatlan a Van*”. A stílus szempontjából Pilinszky elvont, mégis megszemélyesítő képeiből ered ez a kifejező módszer, amelyben a különféle minőségek egymáshoz mágnesezése egy újszerű, fogalom értékű képi összetételt eredményez. Jelen esetben részecskeelméleti értelmet kap a Tamási Orosz által módosított kijelentés: minden, ami van, a parányok világában rezgés, energia s ennek megmaradása a kiterjedésnek köszönhető. Minden, ami „van”, to-

vább is megmarad emlékezetünkben, tudatunk alatt és viselkedésünkben – semmi sem nyomtalan.

Vasadi közvetítésével és főként verseinek katolikus tartalmával Tamási Orosz a hazai költészetnek ahhoz az eszmeköréhez kapcsolható, amely főként Pilinszky verseivel és Weöres Sándor lírájának krisztusi tartományával ért el szférákon túli magaslatokat. Az így értelmezett keresztény-egzisztencialista eszmeiség szükségképpen moralista jellegű. A kötet legfőbb értékét az etikai igényessége emeli magasra. Az egyénien kezelt prózaversek pátosza, extatikusága és helyenkénti iróniája ennek az energia-kisugárzásnak köszönhető. A költő számos versével igazolhatóan a szegények pártján van. Kritikusan

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

TAMÁSI OROSZ JÁNOS *Áthatol a Van*

viszonyul a társadalmi egyenlőtlenséghez, és szelíden protestálva is sokszor főlemlegeti költői sikereinek gáncsolóit és más akadályait. Megítélésem szerint ez a kötete bizonyos áttörést hozhat költősorsában: az imádságos hangvétel, az érzelmi következetesség karakteres költőnek mutatja, s moralizmusának hitelességét erősebb alapra helyezi régebbi, panaszos hangú verseinél. Az 1953-ban született költő érdekes önarcképet munkált ki az évtizedek folyamán. Olyan személyt, aki hol kényszerű, hol önkéntes, hol hivatott vándora a szélteben-hosszában belakott hazának – egyik korai kötetének címlapján egy heverővel a hátán cipekedik, gondolom, új otthona felé. Költői hivatása mellett azért olykor kenyér és hivatal is jutott neki egyik-másik szerkesztőségben, s ma remélhetően méltó életkeretek között folytatja folyamatos önképzéssel kiegészített, meglehetősen olvasottsággal kiegészült költői mesterségét.

Fontosnak tartja, hogy jelzéseket adjon szellemi vonzalmairól, példaképeiről. Gyakran áthallás szerűen idézi József Attila, Arany János, Vörösmarty, Füst Milán, Radnóti, Illyés verseit, prózáit. Idézeteiből és ajánlásaiból megítélve fontos indíttatásokat kapott (Vasadi Péterrel együtt) Bágyoni Szabó Istvántól, Bella Istvántól, Oláh Jánostól, Wass Alberttől. Vidéki pályakezdő korában Bory Zsolt, Marschalkó Zsolt bátorí-

totta. Személyesen is hatott rá a hozzá hasonló eredetű Ratkó József, akit a „kiemelt káderek” sorsa várt volna, ha tudatában nem fordul meg tengelye körül a hazai társadalom. (Gondoljunk Ratkó *Nagynéném, a miniszterasszony* című versére.) Az egy évtizeddel fiatalabb, de belső függetlenségére ugyancsak kényes Tamási Orosz is a „lelki-szabad” életmódot választotta (az idézett szóösszetételt Illyés Gyulától kölcsönöztem). Hogy kik hatottak még rá, nehéz lenne felsorolnom – bújtatottan megidézett pályatársakat (például Kovács József Hontalant, a cigány-magyar költőt), klasszikus külföldieket. Mély rokonszenv fűzi Assisi Szent Ferenchez, Antoine Saint-Exupéryhez, Rimbaud-hoz és mártírsorsú politikusunkhoz, Esterházy Jánoshoz. A legfőbb ihletők között kell említenem Jézus Krisztust, a szeretet hirdetőjét.

Zsoltáros versei, imádságos dalai, a zsidó kaddist átélő és keresztényi önmagához alakító fohásza, az önéletrajzi elemekben, sorsmotívumokban gazdag szerelmes versei mind jellemzők rá. A Miatyánkot idéző és mintegy tovább író, személyesség és naprakészebbé tevő költeményei alighanem a kötet legnagyobb vívmányai. Kétségtelen, hogy a mai lírában gyakoribbá vált a vallásos költészet, mint néhány évtizeddel ezelőtt, s ennek megvannak a társadalmi okai, de két észrevételemet fűzöm ehhez. Az egyik az, hogy két legnagyobb hatású 20. századi költőnk, Ady és József Attila a rendszerváltás után magától értetődően és megkérdőjelezhetetlenül foglalta el vezető helyét az istenes lírában, miközben politikai verseik egy része „*kiment a divatból*”. A másik, hogy a jól érezhetően őszinte mai költőknél a példakép- és témaválasztás nem egzisztenciális okokra vezethető vissza, hanem „sors, szándék, alkalom” (Ady) együttesére, alkatra, hajlamra s a művelődés forrásaira. Tamási Orosz János egy helyütt (Önlexikon, Cédrus Művészeti Alapítvány, 2017, szerk. Szondi György) így nyilatkozik Jean Danielout idézve: „*Ott, ahol nincs többé kereszténység, az ember nem pusztán megszűnik kereszténynek lenni, de embersége is csorbát szenved*” (in: A történelem misztériuma).

*Kétségtelen, hogy a mai lírában
gyakoribbá vált a vallásos költészet,
mint néhány évtizeddel ezelőtt...*

Prózaversei expresszívok, nagy sodrásúak, s a Miatyánkot idéző verseiből különösen a következők megragadóak: *Karácsonyi triptichon; Így legyen; Szikláinkon szavak szilánkjai; Csak kajára; Keresztnék gallyai; Fohász megbékélésért; A véset*. A keresztény hitvallás szinte szavanként vagy szókapcsolatonként kiemelt részleteit mintegy tovább írva kezeli költői fogadalmának és szeretetfilozófiájának kifejtéséül. Egyetlen mondatában már érezhető az imádságból a proféciaiba átcsapó vers meggyőző ereje: „*s a kenyér törése nem a hatalom kinyilvánítása, a harc kezdete, hanem a szeretet lényege*” (Csak kajára). Micsoda különbség van a „*kenyértörés történt*” meg a „*kenyeret tört neki*” között anyanyelvünkben! Igen, de költő kell hozzá, hogy ezt észrevegye, és úrvacsoraként, szentostyaként felmutassa. Némi szemrehányást érzek szavaiból, amikor *Sietős az Úr* című versét olvasom. Ama nagy Úr sajnos ritkán ér rá, hogy utánunk nyúljon, amikor patás lábak elbuktatnak minket.

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

Egy életen át írt költemény

Vasadi Péter éppen olyan katonanövendék volt a határon innen és túl, mint Ottlik Géza regényhősei, Medve Gábor és társai. Vagy éppen: Ottlik Géza maga, az *Iskola a határon* szerzője, Kőszegen. (A különbség annyi csupán, a regényben szereplők *Memphist* szívtak, Vasadiék pedig *Chesterfieldet* meg *Camelt*.)

Túl irodalmias, ahogyan ezt írásba fogtam. Pedig nem lett volna költői túlzás, ha azt mondom Vasadi Péter életművére, hogy az a magyar irodalom legmaradandóbb teljesítményei közé tartozik. A nyolc évszázados folyam éppúgy őrzi verssorait, mint Pilinszkyét vagy Berzsenyiét. Amíg csak nem érkezik deltájához vagy tölcseréhez az a csöndes és dallamos és egyformán fényes áramlás, aminek forrásvidékét a gyönyörűn magyar nyelvre fordított *Halotti Beszéd* és *Ómagyar Mária-siralom*. Néhány mérföldkövét említhetjük is Balassitól Csokonain és Berzsenyin át Petőfi Sándorig, Arany Jánosig, majd tovább folytatva Babitscsal, Adyval.

A békeidőben fatálisan bekövetkezett katasztrófa is erősíthette a költőben a megváltás utáni reménykedését.

Vasadi Péterben – Rónay László szerint – először az ragadta meg az embert, hogy Vasadinak „már-már konok eltökéltsége volt, amelyről aztán bebizonyosodott, hogy valójában erkölcsi következetesség, hűség...” Visszagondolok Vasadi Péter alakjára, szeretnék éppen ez értelemben vett konok vonásairól egy ceruzarajzot készíteni. Hogyan ragaszkodott egész pályája során a katonaiskolás korában átélt élményeihez, amikkel a világot vette birtokba, hogyan maradt hű a költőeszményéhez, Berzsenyi Dánielhez. Utóbbi bazalt-nehéz poézisét egy könnyedebbnék tetsző dalból is kihallotta, ha az ott volt.

Volt verse, amit kadétkorában kezdett el írni, 1943-ban, aztán amit 1956-ban folytatott, s ugyanezt csak 2006-ban tudta befejezni. *Finálé – HAIR* a címe, a *Kortársban* jelent meg 2006 áprilisában. A verset Nana Mouskourinak, a görög származású francia énekesnőnek ajánlotta.

Úgy kezdődik Vasadi költeménye, mintha valóban Miloš Forman filmjének színes képkockái peregnének előttünk. (A rendező 1979-ben készítette el az 1968-as rockmusical filmváltozatát.)

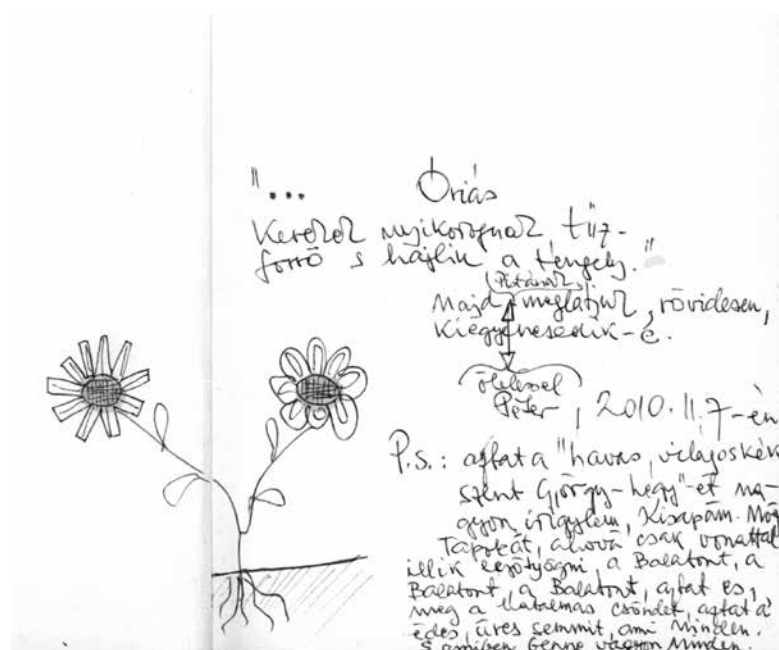
„A csapatszállító repülőgép / hátul tátja ki száját, / ömlik ránk hasából a sötét, / benne tűnünk el két sorban, / harsogjuk a sisakos gyalogok / mihaszna tiltakozását: / ha a zöldsbarna földrészek / eszüket vesztve szétszakadoznak, / miért épp az alagút nagyhajú / gyermekeinek kell vissza- / tolniuk őket a helyükre?”

Vasadi Péter nemcsak a modern filmet látta. Háborús emlékképet is őriz 1945-ből. A Berzsenyi Dánielről szóló esszéjében mesélte el a történetet. (Nappali fényben Berzsenyi, az „elestvéledett” költő.) Katonatársával egy BMW típusú motornon értek Regensburgtól talán 150 kilométerre (Bawendorf fölött, a reute-i erdőbe). Ott látták meg. „A mélyedés kráterszerűen lejtett a középpontja felé, a fenekén pedig egy amerikai bombázógép törzse feküdt, elejével ferdén a földbe fúródva...” A két katonafiú még tinédzser-kíváncsisága természetesen nem éri be a szemlélődéssel, a roncs belsejébe is bemennek. Kipróbálják, milyen ott benn? Csakhamar rájön a fiú, a majdani író, hiába tisztogatják a gép törzsét két napon át:

„Ez egy kripta. Egy kiürített vagy kiürült tömegsír, óriáskoporsó. A hullákat kiszívta belőle a levegő, vérüket a bordák közül lemosta a víz, lekapták az ágak, de azért tömegsír. Most persze az élők. Mókus jár bele, a fiú észrevette a nyomait, és erdei rigók ugrálnak a tetején...” Nyitraira gondolt, meg a kövér Berzsenyire. Aki Nyitrai szerint eligazít. Miben igazít el, amikor ezt mondja: „Az ver most porba viszontlag?”

Vasadi Péter 2006-ban megjelent versébe az amerikai repülőgép képe két időből érkezik: egy bevetések utáni és egy bevetések előtti intervallumból. A negyvenes évekből. A hatvanas évekből. Mindkét látvány olyan, mintha ama nagy és örök Cet elevedne meg, aminek a szájában eltűnik az ember.

Az esszé szerint: „Hogy a legénységgel mi történhetett, azt elárulta a törzs belseje.” A vers szerint: „benne tűnünk el...”

Vasadi Péter dedikációja Németh István Péternek

A világháborús gép hátsó részébe eső folyt be, s ugyanaz folyt ki elől. Három nap után sem vetett ki élőt már. Ahogyan a szelíd – hosszú hajától megfosztott – hippi is beszáll a gép gyomrába, ott, a hátuljába.

A G.Á. honvéd hadapródiskola növendékei a lét és nemlét dolgaival ismerkednek. Hamlet szembesül így étellel-halállal a környezetében, no meg szegény Yorick koponyája fölött. Versébe Vasadi nem a „kizökkent időt” írja bele, de ugyanazt mondja másképpen, amikor a szétszakadó kontinenseket is összetartó erőt a nagyhajú lázadóban látja megtestesülni. *Flower and Power*, ami szerinte hatalmasabb, mint az egész glóbus tektonikája. (Nem az erőszak erős, hanem a lélekzet. Mondja másutt.) Az asztalon táncoló fiatal és a háborúval a szerelmet mint legfontosabb létértéket szembehelyező nemzedék apoteózisát a Finálé második részében olvashatjuk:

*Jobb telehímezni színes
virágfejekkel a farmert.
S tüdőre szippantani a
boldogságot, bár csak egy
kusza, alvásnyi ezüstre elég.
Táncold szét a narancstortát
az ünnepi asztal rózsaszínében.
Kend föl a kastély tapétájára
a banánt. Mondd a szemébe a
gazdag grófnak: te lehettél
volna, de nem lettél;
pálcán topogó papagáj vagy.
A szépen faragott s láncolt
semmi pénzmágnásainak nyírfái
közé engedd be a disznókondát.
Jaj, uram, mire ébredtünk.*

Vasadi is fontosnak tartotta az asztali jelenetet. Ez volt a lázadás csúcspontja, itt manifesztálódott minden forradalmi indulat a filmben, a széttáncolt narancstorta körül. A hamis ünnepi teríték anti-liturgiájának véget kell vetni, s az asztalhoz ülőket a nagy zabálások feketemiséitől egy áldozati szerepbe került fiatal (akinek hosszú haja a Megváltóéra hajaz) képes megtisztítani, hogy újra platonai lakomáról, utolsó vacsoráról vagy el nem múlt vendégségről beszélhessenek. Ismét eredetiségről, minőségről, őszinteségről, humánusról avagy hűségről és erkölcsi következetességről, amelyek a film világában is éppen hiányukkal voltak már azaddig csak jelen. Amiket a főhős (George Berger a vidéki Bukowskit segítő szerepe szerint csupán egész életét odaadva szentelhetett meg. Treat Williams játszotta a hippit. Aki a legnagyobb szeretetet testesítette meg: életét adta barátjáért, a poétika definíciója szerint annak helyettes halottja lett.)

A forradalmi lázadást Vasadi Péter a film képkockáiból átülteti egy kastélyszobát díszítő falikárpitra, holland gobelin is lehetne, amely akár a felvilágosodás korában is díszíthette volna egy főúr termét. A gazdag gróf, a vendéglátó, a nagyon is evilági hasznok érdekében sohse válna meg jól bevált életstratégiájától, hogy a siker előírta, szolgálja másolándó. Ezért nevezi Vasadi „pálcán topogó papagáj”-nak. (Ő rab madár leginkább. A gépmadár az áldozatokkal legalább fölemelkedik majd.)

Brueghel is festhette volna a disznókondát, a mezei szorgalomról érkező Berzsenyi szintén leírhatta volna, ahogyan

az a hamis idillbe betör. S mivel embercsoportról asszociálta képüket Vasadi Péter, az animális lét itt a legtisztábban jelenik meg. Idetartozó és mégis más kérdés a szakaszt berekesztő mondat tragikumuma, az ébredése: „Jaj, uram, mire ébredtünk”... E fájdalmas frázis megszólítottja nem csupán a gróf, akár a Jóisten is lehetett.

A vágóhídra szánt, repülőgépbe terelt, báránként előzőleg meg is nyírott nyáj úgy tűnik el a versolvasó előtt, mint a nappali világosság. Vasadi Péter úgy beszél többes szám első személyben, mint aki egy az ítélet előtt állókból. Világ és ember megtelik sötétséggel:

*Lépést tartva inog együtt
a fekete pincér, a fehér
vécépucoló, a hippi, a tanár,
aki sóváran írni szeretne,
a zsupás meg a mérnök a
szárnyak alá szorított
dörgésben, tömör gumitalpas
trappjuk végiggöngyölődik
az aszfalton, s az utastérben
vezényszavak szaggatta
zuhogás lesz. Azt hittük,
be vagyunk ásva derékig.
Kúszik föl mellünkön a Nap,
s a fejünk búbja is besötétül.*

Vasadi Péter a hetvenes években, amire már a vietnami háború is véget ért, veszítette el barátját, akivel hajdan a világháborús repülő roncsát felfedezte. Berzsenyi-esszéjében olvasom: „Egy Ceylon környéki, délkelet-ázsiai repülőársaság főpilótájaként a tengerbe zuhant a Boeing 707-en, amikor a Fabiola nevű ciklon-fruska a szoknyája alá szippantotta őt és 180 utasát.”

A békeidőben fatálisan bekövetkezett katasztrófa is erősíthette a költőben a megváltás utáni reménykedését. Ennek a végső bizalomnak adott hangot a *Finálé* befejező szakaszának három sorában Vasadi, amikor a betlehemi éj misztériumáról szerzett záróakkordot. Színesztéziája szerint finom füllel meghallható a fény születése. És nyilvánvalóan annak a jószágnak a bődulése, amelyik leheletével fogja óvni a Dedet: „Az éjfékben megcsillan / a harangszó. Hallod? / Idebóg a farmról tehenem.”

Vasadi Péternek volt füle a könnyűzene súlyának meghalására, szerette Ravi Shankar szitárijátékát, Billy Preston gypjűsapkájában egy fogoly őserdőt látott inogni, Bob Dylant arra biztatta, hogy fonjad éneked, fiú, a világ kötelévé. Jan Garbarek szaxofonját, Phil Collins énekhangját, Simon és Garfunkel líráját nagyra tartotta. A balatonfüredi Kiserdőben walkmant hallgatva sétált. Itt szerette meg Leonard Cohen kelet-európai komorságot is idéző amerikai dalait. A Uriah Heep együttes száma külön versre ihlette, a *Lady in black a Rézbőrű asszony feketében* címűre. Egyszer megajándékoztam egy Nana Moussouri-nagylemezzel. (Nem bakelittel, csak egy audio-kazetta volt, amin az énekesnő világlágereket énekelt. Ezen az LP-jén szerepelt a *Hair* utolsó dala, a finálé: a *Let the Sunshine*. Mac Dermot zenéje.)

Fénypárti verset formált Vasadi Péter magában évtizedekig, majd befejezte rákospalotai műhelyének íróasztalán. Figyelme mindvégig igen éles volt. Untatta is, amihez nem érezte, hogy köze van. A sötéttel is barátkozó Mick Jaggerről például emígy írt: „...sátánosága hamis / nem érdekel...”

LENGYEL JÁNOS

A visszhang

Azt mondják, a politika a második legősibb mesterség. Meg kell, hogy mondjam, engem nagyon emlékeztet a legősibbre.

Ronald Reagan

Másnap a kishaza minden sajtóterméke vezércikkben tálalta a bizottsági ülésen történeteket, attól függően, hogyan álltak az ügghöz melyik féllel szimpatizáltak. Az *Egyedi Hírlap* kétoldalas, részletes beszámolót közölt, külön ecsetelve a vádlott bátorságát és kitartását. A megyei lap kiemelte a történetek politikai színezetét, a városi újság rámutatott, hogy a nem mindennapi esetnek folytatása várható, és nem kizárt, hogy messze ható következményei lesznek. Az internetes *Mai Nap* szerkesztősége közleményben üzent az írónak, kifejezve elégedettségét. Az anyaországi lapok világnézeti hovatartozásuk szerint tálalták a történeteket, nem kevés csúsztatással és ferdítéssel. Leleplezték a rasszista író főtárgyát közölt teljes oldalas cikket a *Dohányutcai Hírnök*. Aljas támadás a nemzet hű fia ellen címet adta írásának *A Mi Hungáriánk. Mi van a nemzeti álarc mögött?* harsogta a koalíciós DemokrataKluzma. *Irodalmi botrány a Kárpátok lábánál* címmel hozott cikket az *Irodalmi Látélet*. Terrorista párbajhősökről harsogott a hírhedt botrány-publicista, Vagdalt Ágnes. Az európai gondolat, az európaiság megbecstelenítéséről beszélt műsorában Oltványi Kálmán. Több tv és rádió is foglalkozott az esettel, szakértők bevonásával tárgyalták meg a történeteket. A világhálón az egyik ismert színésznő Mussolini pózában tetszelgett, bakancsát a földön fekvő férje meztelen testén tartva, akinek hátán „*En is Mitracsek vagyok!*” felirat volt olvasható. Tüntető demokratikus kiscsoportja hasonló feliratú táblákkal vonult fel a budapesti lengyel nagykövetség elé.

A történetek nem álltak meg az országhatárnál, a hír, néhány óras várakozás és alapos vámvizsgálatot követően külföldre is eljutott. A Legia Warszawa és a Lech Poznań futballklubok szurkolótáborai videóüzenetben biztosították támogatásukról az író. A nyugati lapok, mint általában, most sem voltak tisztában, mi is történt valójában. Kétes forrásokból próbáltak háttérértésüléseket szerezni, a legtöbb lap pedig egyszerűen átvette a többiek tévedéseit. Az Unió vezetősége, a nevekben ítélve egy cseh-lengyel konfliktust vélt felfedezni, ezért elégedetten szemlélte az esetet. Az angliai sajtó arról cikkezett, hogy megint a lengyelek okozzák a gondokat. A dániai Arhus városának rendőrkapitánya új programot indított: *Te is ölelj meg egy Mitracseket!* címmel. A *ZöldBéke* mindent-védő mozgalom Mitracseket felvette a veszélyeztetett fajok listájára.

Amíg az író elzárkózott a sajtó munkatársai elől, addig Mitracsek mindenhol és mindenkinek nyilatkozott. Nehezményezte a bizottság döntését, és továbbra is fenntartja az író ellen felhozott vádjait, amiket persze megnyugtatóan és maradéktalanul alá tud támasztani: dokumentumokkal, fotókkal, hang- és filmfelvételekkel. Kihangsúlyozta, hogy igazáért kész

elmenni a végsőkig, vagy ha úgy tetszik, kész elmenni a legvégsőkig. Sőt, végül már a bizottság pártatlanságát is megkérdőjelezte, néhány tagjára pedig kemény kritikái megjegyzéseket tett. Sajnálkozott, bíralt, fenyegetőzött. Tanácsadói úgy döntöttek, eljött az ideje az író lejárató kampány bekeményítésének. Megfizetett bértollnokok, igazság-ficamítók, net-trollok* árasztották el írásaikkal a médiát.

Az egyik cikk gyávaasággal és hazafiatlansággal vádolta az író, mivel nem teljesített katonai szolgálatot, és amikor az ország nehéz háborús helyzetben van, nem jelentkezett önkéntesnek, hogy a hazáját szolgálja, védje, és haljon meg érte. A másik egyenesen árulással vádolta, amiért évekkal ezelőtt elhagyta szülőföldjét, a cikk szerzője megkérdőjelezte a nemzetéhez való lojalitását is. E tekintetben sikerült megszólaltatni egyik pályatársát, aki már korábban, nagy nyilvánosság előtt többször megvádolta ezekkel. Ez a régi ellentét most kapóra jött Mitracsek számára. A céltalan, sovíniszta szeparatizmus nekiment az írónak.

Egy másik újságíró, aki mellesleg az író ismeretségi köréhez tartozott, felvetette a kérdést, hogy az melyik néphez illetve országhoz lojális. Már a neve is meglepetést okoz. Talán nem véletlenül viseli egy szláv nép nevét, és hogy lenne magyar egy Lengyel? Egyesek hazugsággal vádolták meg, miszerint a bizottság előtt valótlan dolgokat állított. Ezek a cikkek Mitracseket igyekeztek ártatlan áldozatként bemutatni, aki egy szökevényes, akarom mondani, szövevényes összeesküvésnek esett áldozatául. A Kárpátok Kobrája nem csupán az íróba mart bele, de célba vette a bizottság két irodalmár tagját is. Egyiküknek felhozta pártállami múltját. A közkedvelt közösségi portálon parázs, egymást nem kímélő viták folytak a történetekkel kapcsolatban. A legtöbb esetben ezeknek már semmi közük nem volt az eredeti ügghöz.

*A közkedvelt közösségi portálon parázs,
egymást nem kímélő viták
folytak a történetekkel kapcsolatban.*

Az író, otthonának védelméből figyelte a történéseket. Az egyes cikkeket közleményben cáfolta meg, pontosan idézve a megtámadott műveiből. A szakma túlnyomó része, mégiscsak őt támogatta, nem csupán a mundérbecsület szavának engedve, de felismerve az igazát. Sok író átérezte a szituációt, és belegondolt, ő mit csinálna ilyen helyzetben. De sajnos az egyéni és a politikai érdek vagy csak az emberi gyarlóság még ebben a közegben is megosztottsághoz vezetett. A kishaza némely irodalmára elhatárolódott az író, de akadt olyan is, aki nyíltan bírálta, ítélkezett fölötte.

A megszokott folyóiratok továbbra is közltek írásait, sőt még olyanok is kértek tőle anyagot, akik azelőtt elzárkóztak ettől. A Mitracsek-párti főszerkesztők olyan idézeteket ragadtak ki

a korábbi kötetből, amivel azt akarták bebizonyítani, hogy az író valóban neveltségessé akarta tenni teremtményét.

Mitracseket meghívták a TVATV-be, ahol a *Veretes beszéd* című közhírhefti műsorban mondhatta el újabb rágalmait. A műsorvezetőt korántsem érdekelte az eredeti konfliktus, minden igyekezetével politikai síkra terelte a beszélgetést. Többek között, hogy az író állami támogatással jelentette meg a könyvet, amiben Mitracseket rossz fényben tünteti fel. Tekintve utóbbi vallási hovatartozását és proletár származását, rámutatott, hogy ez nem lehet véletlen, talán az író egyes kormánypárti politikusok megrendelésére cselekedett. Mitracsek először megpróbált ellent állni, és a valós sérelmeiről beszélni, de a szünetben a stábjba azt tanácsolta neki, hogy hallgasson a műsorvezetőre, mivel közben bizonyos körök

hathatós támogatásukat helyezték kilátásba, amennyiben Mitracsek követ bizonyos útmutatásokat. A közkedvelt tv vitriolos beszélgető műsorában is, főként az író tettek célba, és tették neveltségessé. Legalább is, megpróbálták, mondván, kiengyelítik Mitracsek hátrányát.

A cikkek és a tv illetve rádióműsorok hatására az író is belátta, nem hallgathat tovább, mert ez káros a számára. A közvélemény nagy részének szemében, a hatásos propagandának köszönhetően, már így is ő lett a rossz, a gonosz, aki galádul elbánt a szegény és védtelen Mitracsekkel.

* Nem is olyan rég, a Facebookon egy hozzászólásodban azt állítottad, hogy ezt a szót sem szereted, és semmilyen formában nem fogod használni, főként nem egy ilyen érdekes és sikeres kötetben

Balajthy Ferenc versei

Világvégi várunk

Világvégi felleg gyült fönn az égen,
Összefonta őket szapora, friss szél,
Nem történhetett meg az olyan régen,
Féltettem is mindent, ami még itt él!

Óh, ha ránk szakadna a magasságos,
Vagy egy sötét gomolyag emelne fel,
Vagy egy hasadék nyelné el a várost,
Vagy vulkánok vad tüze ragadna el!

Világvégi várunk, csak a riadt Hold,–
És bújtunk egymáshoz, hajnalfél volt,
Ölelkeztünk, mint dőlt fán a levelek.

Most már a világ végén egyre várunk,
Lesz-e tűz, szakadék, hamu utánunk,
S ölelik-e egymást még az emberek!

Mással meg nem eshet

Higanymozgású néprendszerek között
Oly magas a gyűlölet olvadáspontja. –
Kifordított és százegy darabra törött
Határookra senkinek nincsen gondja!

Már azok vagyunk, kik lehetünk volna,
Hitkereső, gyalázat gyötrött gyaurok. –
S ki minden élőt egymáshoz csatolna,
Annak saját nyakára szorul a hurok!

Megülni még vad mindennapok lovát,
Ha gyökeret versz itt, magod él tovább,
Nem a könyvekben van a történelem!

Szüntelen útra kelsz, hazatérsz mégis,
Szeretni szeretnéd azt a rongyos régít, –
Mással meg nem eshet ez, csak velem!

Ország László fotója

LENGYEL JÁNOS

Kárpátok alján az ember

Szovjet idő

'73 forró nyarán születtem, embernek egy embertelen létbe, egy ázsiai birodalom legnyugatibb csücskében, Európában. Akkor még azt gondoltam, állampolgár vagyok. Én is. Csakúgy, mint aki orosznak, ukránnak, kazahnak, grúzknak született a Lenin-szobrok árnyékában. Egyenlő kötelesség, egyenlő jog. Egység és testvériség. Gyermeki elmém naiv tévhitei. Már az óvodában pofonnal jutalmazták magyar szavam, akikre jóhiszeműen rábíztak szüleim. Az iskolában tanárom (o)rosz magyarsággal ordította: utolsó csatlós, fasiszta nép tagja vagyok. Túléltem valós és lelki pofonokat, s bár azóta megértem a történeket, továbbra is azt kérdelem: miért?

Ukrán idő

Ma is megpróbálok élni emberül, hogy ne sértsem mások jogait. Jogait az élethez, hazához, házhoz, vagyonhoz. Az enyémehez, mit magukénak hisznek. Mert ez születési jogon jár nekik. Fosztogatják idegenek, osztogatják idegeneknek. Csak nekem jut a csendes haldoklás, hiszen én itt születtem, és menjen a fenébe, aki őshonos! De hát én is az vagyok, több mint ezer éve, mégis nemzetiségi billogot égetnek homlokomra Kijevben, véres demokráciát játszó, cinikus csinovnyikok. S mit anno megadott számunkra a kommunár diktát-úr, a demokrácia jegyében elveszik mindet a tájszéli útkeresők, akik Európába mennének, de társzekerük kereke a tengelyig süpped a mocsokban, mit kék-sárga zászlókkal díszítenek. Hiszen azt minden kárpátaljai magyar kisgyerek tudja már, saját érdekükben zárják be iskoláikat, hogy anyanyelvi szinten beszélhessék a keleti barbárt, elfeledve saját nyelvüket! És Európa csendes, újra csendes, mint tetten ért tolvaj, hallgat az EU.

Mindeközben Munkácsból Porosenkovó lesz, Beregszászon álarcos banditák masíroznak, s Huszton aranyaszobrot kap Volosin és Bandera.

Kárpátaljára sokadszorra borult rá a sötétség. Jártak már erre kunok, tatárok és kontyos gyilkosok, Goethe nyelvén aláztak századokig, majd elménkbe égettek vörös csillagot, s ma jelenünket kobozzák hatalmaskodó bocskorosok. Mind behunyja szemét, ki még van, s lenni akar, azt várva, talán magától elvonul a vihar és véget ér a vérzivatar. Kishaza lakói, kiket megszállva tart Leprózia, egymásra zúdítják síraimaikat, a legtöbb könnyet mégis önmagukért ejtik. Sírnak azért, ami van, s azért, ami lehetett volna.

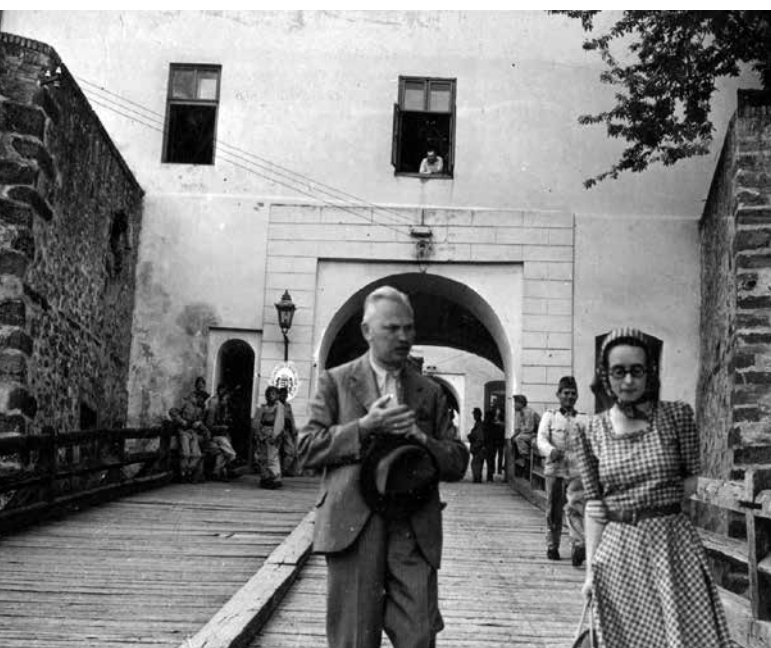
Európai idő

Rossz tragikomédia zajlik életgöröngyeim táján, az országban, amit folyton változó kék-sárga paca jelez a világabroszon, csokoládémázzal bevont gyilok-kötéllal kínálják ősi nemzeteknek kicsinnyé tett kései sarjait. Elhazudnak nyomort, jogtiprást, polgárháborút. S mint az egykor szakmájuk magaslatán álló NKVD-s mészároslegények, a kivégzéseket az alanyokkal fizettetik meg, miközben Brüsszelben trónoló vízfejek mindezt demokratikussá mantrázzák. Jaj annak, ki igazat mond, mert a hazugság jobban szolgálja érdekük. Vérben forgó szemekkel tobzódik a liber-ál-demokrácia. Miközben az uborka görbületéről és a tyúkretrec méretéről folyik a parázs vita, rólunk nem esik szó, hallgatnak, elhallgatnak. Minket nem sajnálnak ember-védők, sérelmeink nem sértik lelküket, érettünk nem nyílik meg a mindenre érzékeny társadalom. Érdeklünkben nem ír jelentést a kócos Judith. – Számunkra mi nem is vagyunk.

Magyar idő

Korábban, mikor a szögesdrót túloldalán kondérban erjedt a gulyáskommunizmus, az elvtárs azt sem tudta, hogy Rusziban is élnek magyarok. Ma is tagadják sokan. Higgyék el végre: testvérek vagyunk, egy a nyelv, a kultúra, a hit, a történelem, a remény! De beszélhetek én, egy szavamat sem értik, az önök szemében ukrán vagyok. Állítólag önök fizetik nyugdíjamat, s a Táncos Bolond szerint állampolgárként sem szavazhatok. Tőlem féltik munkájukat, egészségüket, létüket. Fejemre hullnak vélt vagy költött indokok. A bolgár asszony kimondta: Csonka-oroszra nagy veszélyt jelentenek a határon túlra szakított magyarok.

Polgártársainkat untatja a történelem, elméjüket sérti a tudás. Inkább a televíziót bámulják, ahol szüntelen zajlik az átprogramozás. Álemberek álhírekkel torzítanak. Ha elindul a ménes, átgázol rajtunk megannyi pszicho-pata. Letaposnak, mint csámpás gyerek a csizma szárát. Legjobb lesz, ha megfogja mindenki a magáét, és lelép, amíg még teheti! Elinal nyugatra, maga mögött hagyva Csapot, Asztélyt, Tiszaújlakot. Az utolsó pedig leoltja a lámpát, hogy elmúlásunkban sem használjunk hiába áramot.

A munkácsi vár bejáratánál

Valek Tünde Rútik a táltos

Susog a nádas, táltosi szókat súgva regél
Régi a nádas, súgva bújja ősök üzenetét
Rútik¹ a táltos, rejtezik, réved, fáradozik
Hallja a forrás bő bugyogását, hangolódik
„Patakoknak csevegése, folyóknak zúgása
Oly éneket énekelnek, kinek nemcsen² mássa”
Cseperente gyullasztotta³ tűz mellett, táltos áll
Losu táltos⁴, rúvi tűznek ékes lobogását
És szól: Ló! Súl! Lófóknak súgom, sugárzom a szót
Fényő⁵ magból hanggá lassulok: értsetek jól!
„Isten képinek, mennyei Napnak, benn lévő fia
Ki ember, az ki, erődöt méltán magasztalja”
Dob üttetik, így énekeltek isteni kép
Folyassék⁶ az életem tehozzád illendőképp
Nem vész el, aki teremtetett, csak átalakul
Miként a magból⁷ fű, virág, bokor, fa lombosul⁸
„Ahun⁹ alajtod¹⁰ vigatgyon¹¹, egynek meg végzete
Ottan azomban leszen, a másnak meg kezdete”

*Tiszta szívvel, tiszta vízfolyással
fogadjalak. Tiszta lélekkel, tiszta
égi tűzzel szolgáljalak.*

Ím, kezet fog a múlt a világtalan jelennel
Ím, kezet fog a múlt az örök egyetemessel
Énekét végezve Losu táltos arcra borul
Előtte a láng közepiből röppen föl turul
Tiszta szívvel, tiszta vízfolyással fogadjalak
Tiszta lélekkel, tiszta égi tűzzel szolgáljalak
Vezesselek népem fényre, égi idvességre
Kárpátok ölelte, Duna öntözte, jó földre
„Zenegéle¹² igrice¹³ készsége¹⁴ szózata mellett
Zono¹⁵ bájó¹⁶ táltos dúdolt illőn jó éneket”
Csodálatos áramú Kus¹⁷, vidéket előnti
Gyökeret eresztenek tóparton fiai
Elleneik hiába törnek, förmednek rájuk
Égi atya szárító hőivel fogja pártjuk

Turul szárma röptivel¹⁸ igaz útra vezérel
Kus, kései tört fiai ébredjete fényre!
„Szűnik igrice készsége szózata, szől ég csöröme¹⁹
Nagy Attilának, népeinek ezen öröme”
Hol a táltosi ének elapad, bevégeztet
„Kus népit Menny zengtivel²⁰ környön kör²¹ veend²²”

■ ■ ■

Én kései ivadék rendülten hálát érek
Mert tiltott időkben, latin betűs szövegekben
Régi tudásmorzsákat rejtegetve róttak, fők
Írástudók, kik érezték: múlt nélkül nincs jövő
Tiltás ellenére is mentették a menthető
Pedig századokig égtek rótt kérgék, rótt bőrök
Néhány gerenda, templomfal őriz sekély rovást
Máglyán végezte a pergamen-őrízte²³ tudomány
„Ezerkétszázharminchéttől régiség tudói mind
Elfüstölögtek ezernégyszázkilencvennyolcig”
Táltosok, igricek, javasok esengve égtek
Sóhajukat őrzik égi ködök, földig érnek
Szólítanak engem, kései gyermek, tudatlant
Könyvbe rótt rejtett kincseket, keressem, olvassam!
Amit megleltem, híven őrizzem, mentsem tovább
Hintsem ifjaknak, régiek igaz tudásvágyát
Susog a nádas, táltosi szókat súgva regél
Mai a nádas, súgva bújja ősök üzenetét

Ország László fotója

1. *rútik, rúvi* – révül, belső látásra hangolódik, befelé figyel
2. *nemcsen* – nincsen
3. *Cseperente gyullasztotta* – aprófaból meggyújtott (tűz)
4. *Losu táltos* – a táltos neve: Losu
5. *Fényőmag* – fenyőmag, örökzöld, fénylő mag, mint az örök élet lángja
6. *Folyassék* – folyjék, hozzá gyűljön
7. *magból* – magból
8. *lombosul* – lombosodik
9. *ahun* – ahol
10. *alajtod* – véled, gondolod
11. *vigatgyon* – vigadjon? igát nyomjon; nyomorogygyon, nyomorodjon
12. *zenegéle* – zeng, zenget, zenél, zenélgét
13. *igrice* – igrecz: Elavult szó, elé fordul a Müncheneri kódexben, s am. sípos, trombitás. És mikor... látta volna ott az igreczeket (tibicines), és zajgó népet, monda stb. Vagyis zenés énekmondó

14. *készsege* – zeneszerszáma
15. *Zono* – táltos neve: Zengő
16. *bájó* – bá, bácsa, aki jó, vagy bájoló, bűvös-bájos ember
17. *áramú Kus* – Kus ósapa bővérű sokadalma, sokasága
18. *szárma röptivel* – szárnya röptével, repülésével
19. *ég csöröme* – ég csörömpölése, égzengés, égdörgés, villámlás
20. *zengtivel* – zengésével, zenéjével, égzengéssel
21. *környön kör* – körül
22. *veend* – vesz körbe; körül foglal, körbe vesz
23. *pergamen-őrízte* – juhbőrön rögzített (szöveg)

IRODALOM

Vízének és tűznek vetélkedése, Cicero kódex 6. ének; Somogyi Antal rovás-írás gyűjteménye V. kötet Mandics György Magánkiadás, 2018
A tizenkét királyrúl, Cicero kódex 19. ének

Személyre szabott művészet

PALLAS
ATHÉNÉ
BOOKS

Nyolc nélkülözhetetlen humán készség a projektmenedzsmentben

Egy csapat teljesítménye nem csak a készségeken és a tapasztalaton múlik, egy projekt sikerét az dönti el, mennyire tudja a projektvezető motiválni és irányítani csapata viselkedését. Zachary Wong könyve kiváló gyakorlati útmutató projektmenedzsereknek és vezetőknek gyakorlati példákkal és stratégiákkal, eszközökkel és technikákkal. A kötetet illusztrációk, grafikonok, táblázatok és egyéb vizuális eszközök teszik még szemléletesebbé.

Az emberek vezetése személyre szabott művészet, amely rengeteg gyakorlást és tapasztalatot igényel. Olyan készségekre van szükség, amelyekkel a projektvezetők a legnehezebb emberi problémákat is képesek kezelni. A projektvezetők munkája rengeteg szerepet és felelősséget foglal magában. Egyszerre kell megfelelniük a csapatuk, valamint a főnökük és a vezetőség elvárásainak. Egyszerre kell figyelniük a mindennapi munkára és a nagyobb, stratégiai célokra. Tisztelniük kell a munkatársaikat mint egyéneket, de közben a szervezet érdekeire is figyelemmel kell lenniük. Fontos, hogy egyszerre legyenek empatikus, ugyanakkor határozott vezetők, miközben elvárás a kreativitás és a kockázatvállalás, emellett pedig az adminisztratív feladatokat is hiba nélkül kell teljesíteniük. Könyvében Zachary Wong nyolc emberi kvalitást mutat be. Mindezeket olyan gyakorlati kérdések és problémák alapján állította össze, amelyeket hallgatói és ügyfelei fogalmaztak meg.

Egyszerre kell figyelniük a mindennapi munkára és a nagyobb, stratégiai célokra.

Az első készség a humánerő-problémák felismerése és korrigálása. Mindezek beazonosításához és megoldásához a szerző szerint az idejétmúlt piramismodell helyett az ékmodellt érdemes használni, amellyel gyorsan és hatékonyan megtalálhatjuk a probléma gyökerét, megfelelő teljesítményt és befolyást alkalmazhatunk, valamint elősegíthetjük a korrekciós lépéseket az egyén, a csoport, valamint a szervezet életében. A második készség a humánerő-problémák határozott kezelése anélkül, hogy túl szigorúak lennénk a munkatársakkal. Zachary Wong szerint, ha komoly humánerő-problémát kell megoldanunk, érdemes önmagunkat adni, és mindig annak a szerepnek (vezető, felettes, csapattag) megfelelően fellépni, amely a legnagyobb erőt, lehetőséget és befolyást nyújtja a probléma kezeléséhez, továbbá elősegíti azt, hogy beosztottjaink sikeresen boldoguljanak.

A jó vezető harmadik fontos készsége a sikeres csapat kialakítása. Ahhoz, hogy kimagaslóan eredményes csoportot kovacsoljunk össze, alkossunk egy meggyőző küldetéssel bíró motivációs kört, amit a hat, összetartást kifejező „mi” viselkedés támogat: a kölcsönös bizalom, az egymásrautaltság, az elszámoltathatóság, az átláthatóság, a tanulás és az egyéniség értékelése. A negyedik készség a beosztottak hozzáállásának javítása, boldogságuk és teljesítményük növelése. Ezt úgy érhetjük el, ha a jól végzett munkát jutalmazzuk. A jutalom lehet dicséret, megerősítés, kedvesség, a tisztelet kinyilvánítása vagy pénzjutalom. Mindenki akkor hozza ki magából a legtöbbet, ha úgy érzi, elismerik és értékelik.

Az ötödik készség a problémás és alulteljesítő emberek hozzáállásának megváltoztatása. Az ilyen beosztottak esetében a múlt, a jelenre és a jövőre egyaránt koncentrálnak, részletesebb teljesítményértékelési folyamat bevezetése lehet a célravezető. Alkalmazásával ugyanis elérhető, hogy ők is tudják tartani a lépést a többiekkel. Ehhez vezetőnek és beosztottak egyaránt össze kell gyűjteni, majd meg kell beszélni, hogy mi ment eddig jól, és mi nem, majd egyértelművé kell tenni, hogy milyen magatartást és fejlődést várunk el. A hatodik a csoporton belüli helyes magatartás ösztönzése. A szerző ehhez az úgynevezett ABC-betűdoboz modell alkalmazását javasolja, mely az emlékeztetőkről (alapvetésekről), a cselekvésekről (bemutatott viselkedésekről) és a megerősítésekről (cselekedtünk következményeiről) szól. Segítségével fenntartható változást tudunk elérni az emberek teljesítményében.

A vezetéshez szükséges hetedik készség, hogy miként maradjunk sikeresek akkor is, amikor változással, problémákkal és új kihívásokkal nézünk szembe. Ilyen esetekben át kell venni az irányítást a félelmünk felett, és lépéseket tenni annak érdekében, hogy csökkentsük a körülmények, a teljesítőképeségünk miatti bizonytalanságokat. Ha ezt nem tesszük meg, a félelem mentális fekete dobozzá válik, átveszi cselekedeteink felett az irányítást, eltorzítja a gondolatainkat, és kétségek közé sodor minket. A nyolcadik készség főnökünk tetszésének elnyerése, illetve a nála szerzett befolyás. Ha szeretnénk kivívni a főnökünk elismerését, és szeretnénk befolyásra szert tenni nála, két út közül választhatunk: vagy növeljük a láthatóságunkat, felfelé irányítunk, valamint kiváló teljesítménnyel, tisztességes viselkedéssel és csapatjátékosként, együttműködéssel felnagyítjuk az értékeinket, vagy láthatatlanok maradjunk, és hagyjuk, hogy a főnökünk irányítsa a motivációnkat, a tisztességünket, az érzéseinket és a közérzetünket.

Csontos Márta

Aforizmák

Bizonyos mértékig mindenkit bosszant, ha túl nagy megértéssel közelednek felé.

Azt is mindig más szemmel nézed, amit örökösen szem előtt próbálsz tartani.

A szerelem mindig többet akar, mint amennyi belőled valóban adható.

Semmit nem tudsz kifinomultabban megvalósítani, mint örökös rettegésben tartani önmagad.

Ha sokszor vétkezel gondolatban, már nem biztos, hogy kedved lesz a tényleges bűnbeeséshez.

A határozottság azt jelenti, hogy sikerül a mellékes gondolatokat hosszú távon kordában tartani.

Aki tévedhetetlennek hiszi magát, saját igazságát próbálja egyetemes szintre emelni.

Ha jól körülvetted magad ellenségekkel, akár már kezdheted is magad biztonságban érezni.

Minden határtalan mindaddig, amíg az ember nem próbálja saját korlátai közé szorítani.

Kutatás tárgyává tenni csak a létezőt lehet, ezért az ember mindenáron láthatóvá próbálja tenni a semmit.

Soha ne érezd kiszolgáltatottnak magad, csak azért, mert már nem állsz valakinek a rendelkezésére.

Az erőszakoskodást nem szabad összetéveszteni az erőfeszítéssel.

Dr. Zachary Wong, PhD a Kaliforniai Egyetem Környezeti Toxikológia tanszékének adjunktusa. Környezeti toxikológiából doktorált, és több mint 20 éve az UC Berkeley óraadója és tanácsadója. 30 éves oktatói, üzleti elemzői és menedzseri tapasztalattal rendelkezik, aki büszke arra, hogy praktikus, kézzelfogható gyakorlati tudást visz az osztálytermekbe.

A *Nyolc nélkülözhetetlen humán készség a projektmenedzsmentben* című kötet, valamint a Pallas Athéné Könyvkiadó korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók a PABooks könyvesboltjában, a Bölcs Várban.

A kiadó gondozásában megjelenő könyvekről folyamatosan hírt adnak a WWW.PALLASATHENEKIADO.HU oldalon, ahol a kötetek webshopon keresztül is megvásárolhatók.

A Pallas Athéné Könyvkiadó kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook oldalán (WWW.FACEBOOK.COM/PALLASATHENEKIADO) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről.

Jobb, ha bizonyos mértékig megismerhetetlen maradsz mások számára, hogy mindig maradjon valaki, aki jobban szeretne megismerni téged.

Azért nem tudod önmagadat utolérni, mert mindig valaki mással akarsz lépést tartani.

Szinte mindenki magából indul ki, azért találja meg oly nehezen a máshoz vezető utat.

Legjobban akkor szeretsz beleszólni mások életébe, amikor teljesen tanácstalan vagy a megoldást illetően.

Nem jó az ördögöt a falra festeni, mert könnyen ikon lesz belőle.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukáts János, Németh István Péter,

†Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2019. június, sorszáma: 6/2019

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

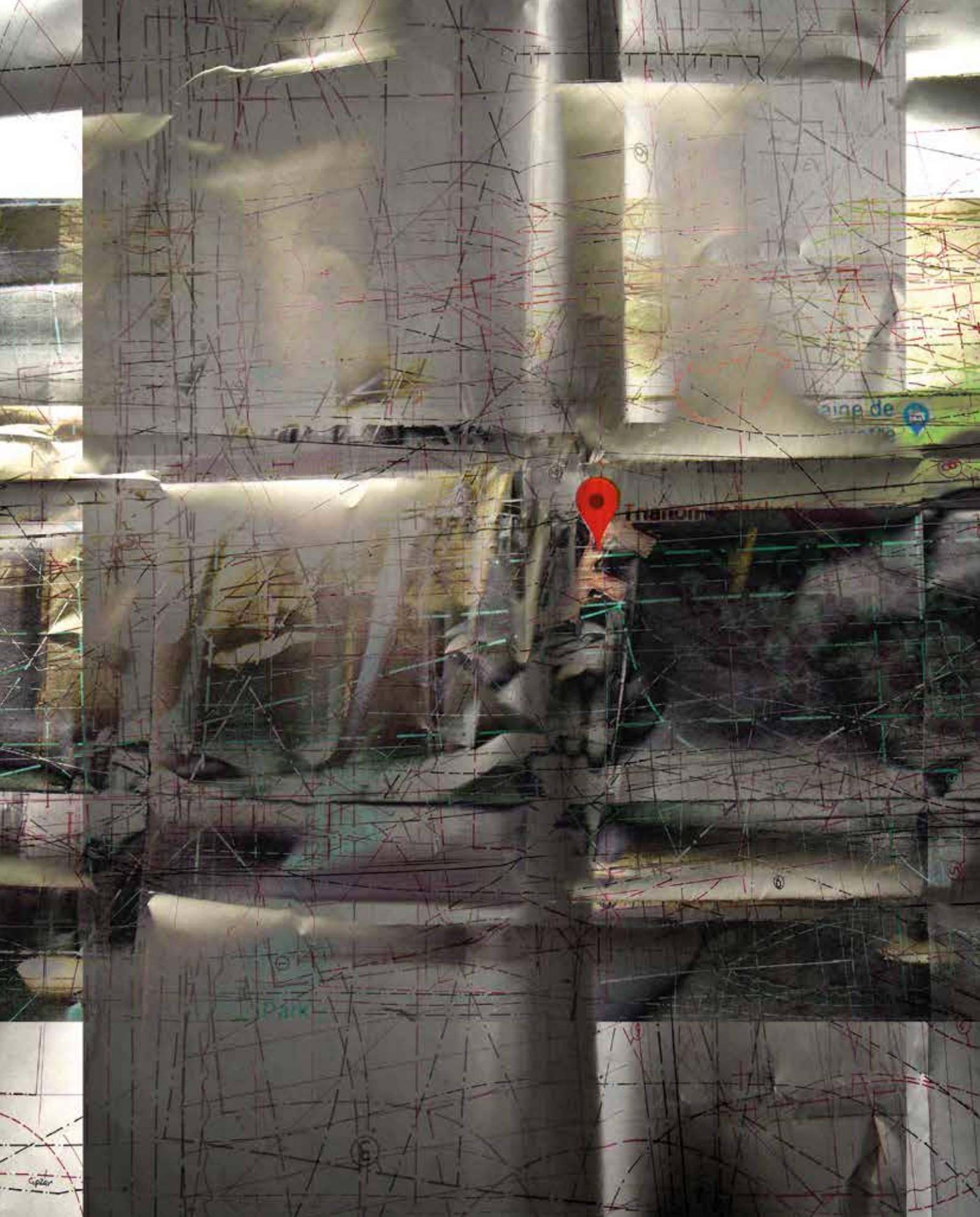
A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Trianon – Ország László elektrográfiája

Kapható az újságárusoknál

A *Bűvópatakot* 2019-ben is keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

